

สำนักหอสมุด

ถัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๒

เสวกเอก พระยาสุรราชอักษร

พิมพ์แรกในงานศพ

นางเด็ก กาญจนาคม ผู้มารดา

พิมพ์ใหม่ พ.ศ. ๒๔๖๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

สำนักหอสมุด

คำนำ

เสวกเอก พระยาศรีราชอักษร กรมราชเลขาณการ มาแจ้ง
ความแก่กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่าจะทำการ
ปลงศพนางเล็ก กาญจนาคคม ผู้มารดา มีความศรัทธาจะรับพิมพ์
หนังสือในหอพระสมุด ฯ ลักเรื่อง ๑ ขอให้กรรมการช่วยเลือกเรื่อง
หนังสือให้ ข้าพเจ้าเห็นว่าถ้าหาพระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
พระสมมตอมรพันธุ์ ให้พิมพ์ได้ พระยาศรีราชอักษรเห็นจะยินดี จึง
ตรวจค้นหาเรื่องหนังสือซึ่งกรมพระสมมต ฯ ได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ ไปพบ
เรื่องประเพณีบวชนาคมีอยู่ในหนังสือวชิรญาณวิเศษ ปีชวตสัมฤทธิศก
จุลศักราช ๑๒๕๐ (พ.ศ. ๒๔๙๓) เรื่อง ๑ ในชั้นพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวง เสด็จดำรงตำแหน่งเสนาบดีพระบรม
โอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ทรงเรื่องต่าง ๆ สำหรับจะให้แต่ง
ลงพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณ แล้วโปรดให้ขอแรงทั้งในกรมสัมปาทิก
แลสมาชิกของหอพระสมุด ฯ บรรดาที่สามารถจะแต่งหนังสือได้ รับ
เรื่องไปแต่งส่งมาตามหน้าที่ กรมพระสมมต ฯ เป็นตำแหน่งเหรัญญิก
ทรงรับเรื่องประเพณีบวชนาคราชวรไปแต่ง พระยาราชวรวงศ์ (อ่วม)
เป็นผู้ช่วยกรมพระสมมต ฯ ในกรมสัมปาทิกนั้น รับแต่งเรื่องประเพณี
เลี้ยงลูกเรื่อง ๑ กับประเพณีแต่งงานบ่าวสาวไปเรื่อง ๑ การที่แต่ง
เรื่องทั้ง ๓ ที่เห็นจะใกล้เคียงอาหารรื้อกัน มีความกล่าวอ้างถึงกันอยู่ใน
หนังสือทั้งสามนี้ ข้าพเจ้าจึงคัดมาทั้ง ๓ เรื่องรวมพิมพ์ในสมุดเล่มนี้
จักไว้ในจำพวกลัทธิธรรมเนียม นับเป็นภาคที่ ๒ ข้าพเจ้าได้ตรวจตรา
ชำระอย่างเล็กน้อย แต่ในเรื่องประเพณีแต่งงานบ่าวสาว ได้แก้ตอนต้น

(๒)

มากน้อย ด้วยหนังสือเดิมพระยาราชวรวงศ์ศิริทรงกล่าวเป็นใจ
ความในเรื่องประเพณีแต่งงานไว้ข้างต้น แล้วบรรยายถึงลักษณะพิธี
แต่งงานต่อไปข้างตอนหลัง เห็นว่าเป็นความคิดที่อยู่ แต่ความที่
เรียบเรียงตอนต้นไปกล่าวซ้ำเสียเป็นอย่างเดียวกับตอนหลัง ข้าพเจ้า
จึงแก้ตอนต้นให้ คงกล่าวแต่ใจความตามคำริ่เดิมของพระยาราชวรวงศ์
ศิริ แต่ได้เปลี่ยนเรียกชื่อเรื่องเสียใหม่ ให้เป็นระเบียบเดียวกัน
ทั้ง ๓ เรื่อง

มีข้อความควรจะต้องชี้แจงไว้ ในที่นี้อีกเล็กน้อย ๑ ว่า ลัทธิ
ประเพณีที่กล่าวในหนังสือ ๓ เรื่องนี้ ว่าด้วยลัทธิประเพณีที่ประพฤติ
กันมาแต่ก่อน แลยังคงประพฤติกันอยู่บ้างในเวลาเมื่อแต่งหนังสือ
การก็ล่วงมาช้านานแล้ว มิใช่ประเพณีที่คงใช้กันอยู่ทุกวันนี้ เป็น
ดังพรรณนาในหนังสือพิมพ์ในสมุทเล่มนี้

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในกุศลบุญราศีที่กษัตริย์สยามฯ ซึ่งพระยา
ศรีราชอักษรไต่บำเพ็ญสนองคุณมารดาด้วยความกตัญญูทุกเวลา ทั้ง
ได้พิมพ์ลัทธิธรรมเนียมภาคที่ ๒ นี้ให้แพร่หลายด้วย

อุไร ๑๖ พฤษภาคม ๒๔๖๒

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

สารบัญ

ประเพณีเลี้ยงดู	หน้า ๑
ประเพณีขวชนาค	,, ๓๐
ประเพณีแต่งงานบ่าวสาว	,, ๒๔
ลักษณะแต่งงานบ่าวสาวของไทยชาวเมืองพัทลุง	,, ๓๗
ลักษณะแต่งงานบ่าวสาวอย่างลาวพุงดำ	,, ๔๖
ประเพณีแต่งงานบ่าวสาวอย่างลาวพุงขาว	,, ๔๙

สำนักหอสมุด

ประเพณีเลี้ยงดู

พระยาราชวรานุกูล (อ่วม) เรียบเรียง

ธรรมคัมภีรามาตรากับบุตร ก็เป็นธรรมเนียมของปฤชชนทั่วโลก
ย่อมมีความกรุณาอุปถัมภ์แลสั่งสอนจะให้เป็นคนประพฤติชอบ
คนนั้นสืบมาทุกยุคทุกนาม จะพรรณนาให้กว้างขวางโดยละเอียดก็จะยืดยาวไป
ทราบแก่ใจของปฤชชนทั้งปวงอยู่แล้ว

จะขอกล่าวความโดยโวหาร แลไต่ถามท่านผู้รู้พระบรมมัทโธ
วาทมาเรียบเรียงลงไว้พอเป็นสังเขป ตามบทพิธิซึ่งคฤหบดีกษัตริย์
นิยัตว่า คโย เม ภิกษุเว ปัตถาสวีสชมานา โลกัสมิ กตเม คโย
อภิสาโต อนุสาโต อวสาโต จาติ ความว่าบุตรมี ๓ จำพวก คือ
อภิสาทบุตรจำพวก ๑ อนุสาตบุตรจำพวก ๑ อวสาตบุตรจำพวก ๑
เป็น ๓ จำพวกดังนี้ อภิสาทบุตรนั้น คือบุตรชายบุตรหญิงก็ดี มี
น้ำใจตั้งอยู่ในถ้อยคำปิตามารตาสั่งสอน แลมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด
จะร่ำเรียนวิชาการต่าง ๆ ฤๅคิดทำการสิ่งใดก็ถ่วงใจเลียบแหลมยิ่งเกิน
ปิตามารตา จะมิยศศักดานภาพทรัพย์สินสมบัติก็ยิ่งกว่าปิตามารตา บุตร
จำพวกนี้ได้ชื่อว่าอภิสาทบุตร อนุสาตบุตรนั้น มีน้ำใจตั้งอยู่ในถ้อยคำ
ปิตามารตาสั่งสอนบ้าง ประพฤติการที่ชอบประกอบคำปิตามารตาสั่ง
สอนบ้าง มีสติปัญญาเล่าเรียนวิชาทำการสิ่งใด ๆ ฤๅประกอบไปด้วย
ยศแลสมบัติ ก็ไม่ยิ่งไม่ต่ำกว่าปิตามารตานัก พอเสมอตามตระกูล

บิคารมารคา บุตรทั้งนี้ได้ชื่อว่าอชาตบุตร อชาตบุตรนั้น มิได้
 ตั้งอยู่ในอัยคำบิคารมารคาสังสอน ประพฤติการสิ่งซึ่งมิชอบ คบ
 เพื่อนเสพสุราประกอบการทำกิจต่าง ๆ มีความประพฤติต่ำเลวทรามกว่า
 บิคารมารคา จะคิดทำการสิ่งใดก็ไม่เป็นคุณประโยชน์ไม่เป็นที่พอใจ
 แห่งบิคารมารคา แลวงฆาตณาญาติ ชักให้ตระกูลบิคารมารคาต่ำ
 ถอยลงด้วย บุตรอย่างนี้ได้ชื่อว่าอชาตบุตร ก็แลบุตรทั้ง ๓ จำพวก
 ดังกล่าวมานี้ จะมาบังเกิดในสำนักบิคารมารคาตระกูลใด บิคารมารคา
 ก็ย่อมมีความสันทิเหาอุปถัมภ์สั่งสอนบุตรทั้ง ๓ จำพวก ให้ประพฤติการ
 ตามตระกูลเสมอกัน หากอุปนิสัยของบุตรผิดกัน จึงแตกต่างกันไป
 เป็น ๓ จำพวก ดังกล่าวมา

เมื่อบิคารมารคาทราบว่าบุตรมาปฐิสนธิในครรรค์มารคาแล้วก็มีความ
 ยินดี ตั้งใจทนบำรุงรักษายุตรในครรรค์ตามสมควรแก่ความสามารถ
 ของบิคารมารคา มารคานั้นแม้ยากจะบริโภคอาหารที่เผ็ดร้อนเป็นของที่
 ชอบใจก็สู้อดทนเว้นไม่บริโภค เมื่อจะนั่งนอนเดินไปมาก็จะระวังรักษากาย
 เพื่อจะมีให้บุตรในครรรค์บ่มเย็บเป็นอันตราวยด้วยเหตุต่าง ๆ ฝ่ายบิดาก็
 หาหมอมารประกอบยาให้มารคาบุตรนั้นรับประทาน เพื่อจะได้รักษายุตร
 ในครรรค์ให้มีความคชุสขบายเจริญไวยวิวัฒนาชน จนครรรค์มารคาถ้วน
 กำหนดจะจนจะคลลคบุตรแล้ว จึงหาหมอพยุงครรรค์หมอยาหมอนวด
 มาประจำรักษาศรรค์มารคาอยู่ เมื่อจะเจ็บครรรค์ฤาจะขัดขวางประการ
 ใด จะได้แก้ไขให้ทันที่ มารคาต้องทนทุกข์เวทนารักษาศรรค์
 บุตรนั้นมาไ้ความลำบากถึง ๘ เดือน ๓๐ เดือน

ครั้นถึงถูกขังยามก็บุตรคลอตพ้นจากกรรมมารดา ยางทชค
 ขวางทนทุกขเวทนาค่าง ๆ กัน บ้างถึงถึงมารดานั้นตายก็มี ถ้าบุตร
 คลอตจากกรรมมารดาโดยสวดแล้ว บิการมารดาก็มีความโสมนัส
 จิตการเลี้ยงดูโดยประเพณีนั้นถือ เป็นคติสืบกันมาตั้งต้นแต่หาสมค
 คินสอมาจกหมายถูกขังยามวันคืนเดือนบ่บุตรไว้ เพื่อจะได้ให้ ไหฺรค
 ชทาราบุตรให้ถูกต้องตามตำรา ส่วนหมอปยงกรรมก็รับเอาบุตรมา
 เอาหม้อควักโลหิตในปากบุตรนั้นออก แล้วเอาน้ำผึ้งทองคำเปลว
 กวาดที่ต้นลิ้น เพาะจะมีให้ทารกนั้นมีโรคช่วยเจ็บตานทรางต่าง ๆ ถ้า
 หมอปยงกรรมควักโลหิตในปากทารกนั้นออกไม่หมด ถ้าไม่ได้ควัก
 ออกแล้ว ก็ถือว่าทารกนั้นมักจะมีโรคช่วยเจ็บตานทรางต่าง ๆ แล
 น้ำผึ้งทองคำเปลวนั้นบิการมารดาหาเตรียมไว้ ก็ใช้กวาด ถ้าไม่มีก็
 หาได้กวาดไม่ หมออีกเอาบุตรนั้นมาตัดคัสายอูทรที่ติดอยู่กับรก วิชา
 ตัดคัสายอูทรนั้น ต้องไว้สายยาวเสมอกับเข้าทารกนั้น แล้วเอาค้าย
 คียบย้อมครามผูกคาสายอูทรที่ระตักให้แน่น ปรารถนาจะไม่ให้เลือด
 ลมเกินได้ เมื่อจะตัดคัสายอูทรนั้นเอาอีกนินทึงแขง รองสายอูทรไว้
 จำเภาให้เอาผิวไม้รวกตัดคัสายอูทรนอกรากที่ผูกคาสายไว้ แลรอกที่ตัด
 ชาติออกแล้วต้องล้างน้ำให้หมดจด ใส่หม้อตาลเอาเกลือใส่ที่บรกไว้
 ขนปากหม้อ ซึ่งเอารกล้างน้ำให้หมดจดนั้น เพราะปรารถนาจะกันไม่ให้
 ให้บุตรป่วยเจ็บเป็นพุพองเปื่อยพังได้ แล้วหมอปยงกรรมจึงได้รับเอา
 บุตรไปอาบนํ้า ชำระกายให้หมดมลทิน บุบเอะแลผ้าในกระบังยก
 บุตรลงวาง ถ้าบุตรเป็นชายบิการแลญาติก็เอาสมุทคินสอวางไว้ใน

กระทั่งข้างเขาะ ถ้าบุตรเป็นหญิงก็เอาเข็มทิ่มใส่ลงไว้ ความประสงค์
 ของบิดามารดา เพาะจะให้บุตรชายบุตรหญิงรู้วิชาในการหนังสือแล
 การเขียนอักษรแล้วหมอบยงครภามีลัทธิ ยกกระทั่งทรงบุตรนั้น
 ขึ้นร้อนออกจากร่าสามวันลูกผลิตัวลูกคน ลูกของใคร ๆ มารับเอาเนื้อ
 แล้วทิ้งกระทั่งลงกับพื้นเรือนเขา ๆ พอให้บุตรที่นอนในกระตังตกใจ
 สดุ้งร้องกึ่งขึ้น แต่หมอบยกกระทั่งรองบุตรขึ้นร้อนแล้วทิ้งลงออกจากร่า
 กล่าวมาแล้วนั้นถึง ๓ ครั้ง บางทีบิดาข้าง ญาติผู้ใหญ่ซึ่งมีอายุบ้าง
 ออกจากร่าว่า “ลูกของข้าเอง” หมอจึงได้ส่งกระทั่งรองทารกนั้นให้
 ท่านผู้รับก็วางลงไว้ในที่สมควรใกล้มารดา ฝ่ายข้างมารดานั้น บุตร
 คลอดออกจากครรภ์แล้ว ก็รับประทานน้ำส้มมะขามเปียกกับเกล็ดอก
 นอนไพล่อยู่ด้วยเตาเชิงกรามมีพื้น ๓ ด้านอยู่ ๓ วัน แล้วบิดาแลญาติจึง
 หาวนคันทอกเตาไฟใหญ่ เมื่อจะทอดเตาไฟนั้น มีหมอบทำนํามันค
 ธรณีสารประพรมเตาไฟ เสด็จเข้าสารภีเกล็ดเคียวพ่นหลังพ่นท้องผู้ท
 จะอยู่ไฟ แลพ่นเตาไฟด้วยเรียกว่าคัมพิศม์ไฟ มีรูปเทียนเข้าคอก
 คอกไม้ห่มมากพละทงเล็ก ๆ ใส่กึ่งพลาปลายาวาง ๔ มุมเตาไฟ แล้ว
 มารดาคั่งกราบไหว้เตาไฟ รุกกถึงคุณพระเพลิงพระพายพระธรณิพระ
 คงคาเป็นทัพพะ หมอเสกขมิ้นกะปุนทาหลังทาท้อง แล้วจึงขึ้นอยู่บน
 กระดาน รับประทานยาแก้โลหิตเข้าเย็นกว่าจะออกไฟ แต่การที่นอน
 ไฟนั้นนางที่นอนอยู่ครบเดือนบ้าง ไม่ครบเดือนบ้าง สุดแต่จะอยู่ได้ไม่
 ได้ หมอบีตาสที่ใส่ร่อนนั้นต้องวางไว้ริมเตาไฟด้วย เพราะจะให้สายอทร
 บุตรแห้งเร็ว ครั้นสายอทรบุตรนั้นหลุดแล้ว หมอจึงเอาใบพลูสดกลน

ควนไฟใต้เสมีคให้รอนพอประมาณ มาทาบกับสก็อต รอยผ
 ก็นสอพอย่าง พิมพ์อย่าง แล้วเอาผลมะกรูดควนไฟใต้เสมีคมา
 คลึงทองบตรปราดนาจะให้สก็อตแห้งเร็ว แลให้เนื้อทองทารกนหนา
 จะไม่ได้ปัวททอง

เมื่อบุตรนอนอยู่ในกระตังกร ๓ วันนั้น บิดามารดาให้ญาติแล
 คนใช้ทำบายศรีปากชาม ทำขวัญแล้วยกบุตรขึ้นจากกระตังกรนอนเปล
 ตามธรรมเนียมมา ที่บิดามารดาบริวารก็จัดหาฟางแห้งมัดมัดเล็ก
 รักษาบุตรตามสมควร ที่บิดามารดาซัดสนยาจนเกือบถึงเดือน
 บุตรไปตามกำลัง ครั้นบุตรมีอายุครบเดือน กำหนดจะโกนผมไฟแล้ว
 บิดามารดาจึงได้บอกกล่าวญาติพี่น้องมาช่วยในการมงคลโกนผมไฟ มี
 บายศรีทำขวัญเลี้ยงทุกกันตามประเพณี ผู้ที่มาช่วยมีเงินแลสิ่งของมา
 ทำขวัญให้กับบุตรนั้น ตามวงศ์ตระกูลมากแลน้อย ที่เป็นคนซัดสน
 ธนาถา ก็เอาแต่ด้ายดิบมาผูกข้อมือบุตรเรียกมิ่งขวัญโกนผมไฟบุตรไป
 ตามจน เมื่อมารดาออกจากนอนไฟแล้ว ก็หาผู้ตำรวีที่จะฝังร
 บุตรนั้น ที่ต้นไม้ใหญ่ที่ทิศใดทิศหนึ่ง มีกำหนดหลุมปลูกแลต้นเป็น
 สำคัญ เพื่อจะให้บุตรนั้นมีความเจริญสืบไป บางคนก็หาได้ทำตาม
 ตำราไม่ ทั้งหม้อธรรพไปก็มีโดยมาก

เมื่อบุตรมีอายุเจริญขึ้นสมควรที่จะไว้ผมจุกผมเปียอย่างไร บิดา
 มารดาก็หาวันที่ไว้ผมจุกผมเปียให้บุตรตามประเพณี ฤกษ์ก็ได้ไว้ผม
 จุกผมเปียให้แก่บุตรให้โกนผมเสียที่เคียวประสังคจะให้สก็อตก็มีบ้าง ถ้า
 บุตรป่วยเจ็บลงประการใดบิดามารดามีความวิตกเป็นอย่างยิ่ง ไม่เป็น

คนที่ระนอนที่จะบริโภคอาหาร หากหมอมารักษายาบาลกว่าบุตรจะหาย
ป่วย ต้องเสียเงินขวัญเข้าค่ายาอยู่เนือง ๆ ครั้นบุตรมีอายุเจริญขึ้นไป
โดยสมควรที่จะหาเครื่องตกแต่งต่าง ๆ ให้แก่บุตรแล้ว บิดามารดาก็
หาทองคำทำรูปพรรณประดับเพชรพลอยต่าง ๆ เป็นเครื่องแต่งตัวให้แก่
บุตรตามสมควร ถ้าบุตรชายมีอายุสมควรที่จะสั่งสอนให้ประพฤติที่ชอบ
ด้วยประเทศบ้านเมืองประการใด บิดามารดาก็ควรจะต้องใจสั่งสอนบุตรนั้น
ให้อยู่ในอำนาจของบิดามารดา เป็นต้นว่า ให้บุตรเล่าเรียนรู้ธรรมวินัย
พุทธโฆษาท ขวชเป็นสามเณรฝึกขปฏิบัติตามวินัยสิกขาบทฝ่ายคันถธุระ
วิปัสสนาธุระทั้งนี้เป็นที่ประเสริฐอย่างยิ่ง ถ้าจะประกอบกิจการตามโลกีย์
แล้ว ก็ให้เล่าเรียนรู้หนังสือเลขลูกคิดประกอบกันศึกษาในทางเสมียน
แบบอย่างทางราชการฝ่ายทหารพลเรือน ฤ็เป็นเสมียนตระลาการตาม
พระราชกำหนดกฎหมาย ทางพิจารณาตัดสินคดีความผิดหัดการช่าง
ต่าง ๆ ให้ชำนาญรู้ได้จริง ๆ ถ้าเป็นบุตรหญิง บิดามารดาก็ตั้งใจสั่ง
สอนบุตรให้รู้หนังสือ แล้วประกอบการให้รู้แลรวบรวมทรัพย์สมบัติใน
บ้านเรือนโดยเลอียดทั่วไ้ ผักหัดเป็นช่างปักช่างเย็บช่างร้อย ช่างทำ
เครื่องควรวาน ฤ็ให้บุตรชายบุตรหญิงประพฤติการทำมาหากิน เลี้ยง
ชีพตามเพศตระกูลบิดามารดา ในประเทศนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง โดย
ประสงค์จะให้เป็นคนอุปโยชน์แก่บุตรแลธิดา

ปลูกชนที่มีกประพฤติการเป็นพาลทุจริต เช่นคบเพื่อนเป็นพาลกิน
สุราสุมยาเล่นเบี้ยไปการพนันต่าง ๆ แลฉกฉกตักชิงวิ่งราวปล้นสดม
ทรัพย์สมบัติของท่านผู้นั้น เพราะไม่ประพฤติการตามความประสงค์

ของบิดามารดาที่เลี้ยงมา ที่จะเป็นเพราะบิดามารดาไม่ปรารถนาจะให้ลูก
 ค้นหามาได้ แต่บางทีก็เป็นเพราะบิดามารดาเดินเลี้ยวไม่ระวังดูแลตาม
 สมควร บุตรจึงได้พากันเป็นพาลทุจริตไปต่าง ๆ ถ้าบิดามารดามีความ
 อุตสาหะที่จะสั่งสอนบุตรให้อยู่ในอำนาจบิดามารดา ให้บุตรชายบุตรหญิง
 เล่าเรียนรู้วิชาประพฤติกการทำความากินที่ชอบตามประเทศบ้านเมืองทั้ง
 กล่าวมาข้างต้นแล้ว บุตรนั้นก็คงจะไม่ใคร่ประพฤติกการเป็นพาลทุจริต
 ได้ ถ้าจะเป็นไปอย่างก็คงจะเขายางน้อยลง การที่จะยังกันมิให้บุตร
 ชายบุตรหญิงประพฤติกการเป็นพาลทุจริตไปโดยมาก จะเอาสิ่งอื่นใด
 มาแก้ไขกักขังให้บุตรประพฤติกการแต่ที่ชอบได้ ก็ต้องหาใคร่อำนาจ
 แห่งบิดามารดาฤาอาจารย์ ที่สั่งสอนนั้นเข้มคั้นน้ำใจบุตรไว้ ตั้งแต่เมื่อ
 เจริญวัยขึ้นมาได้ ๕ ปี ๖ ปี ๗ ปี ตลอดไป อย่าให้บุตรประพฤติกใน
 ทางพาลทุจริตได้ ถ้าบิดามารดาละเลยตามใจให้บุตรนั้นประพฤติกการ
 ทุจริตซึ่งไม่เป็นประโยชน์แล้ว ภายหลังบุตรนั้นมีความเจริญเกินที่
 บิดามารดาจะสั่งสอนแล้ว บิดามารดาจะกลับมากดขี่สั่งสอนให้บุตร
 กลับมาประพฤติกการสิ่งที่ชอบนั้นโดยยาก จะต้องถึงอำนาจบ้านเมือง
 บังคับกักขังไปตามกฎหมาย บิดามารดาก็คงจะได้ความเดือดร้อนม
 อย่างต่ำก็ไ้ความโทมนัสแก่บิดามารดาญาตินั้นโดยมาก

เมื่ออายุบุตรเจริญได้ ๓๑ ปี ๓๓ ปีข้าง บิดามารดาจึงทำการตัด
 บุตรเป็นการมงคลใหญ่อีกครั้งหนึ่ง แต่บุตรหญิงนั้นมักทำการมงคล
 ตัดกเล็กแต่ในอายุ ๓๑ ปี โดยมาก หาเหมือนบุตรชายไม่ เพราะหญิง
 มีลักษณะร่างกายเจริญวัฒนาเร็วกว่าบุตรชาย ถ้าบุตรชายเมื่ออายุ

ไว้ ๗ — ๘ ปี ๘ — ๑๐ ปีขึ้นไป สมควรที่จะศึกษาเล่าเรียนศิลปศาสตร
 วิชาประการใด บิดามารดาก็ส่งบุตรไปอยู่วัดบวชเป็นสามเณรบ้างเป็น
 ลูกศิษย์วัดบ้าง ฤๅส่งโรงเรียนที่มีอาจารย์สั่งสอน ให้บุตรนั้นเล่าเรียน
 หนังสือทักวิชาตามสติปัญญาจนอายุ นับยี่สิบเอ็ดบริบูรณ์เต็ม ๒๐ ปีแล้ว
 บิดามารดาก็จัดหาผ้าไตรเครื่องธำมรงค์บริวารแลสิ่งของไทยทาน ซึ่งจะถวาย
 พระอุปัชฌาย์คัสสวคณิกย์ กำหนดวันคืน มีอุปเทียมนไปลาท่านผู้ใหญ่
 ในวงษ์ญาติพี่น้อง มาประชุมณบ้านเรือนทำขวัญเวียนเทียนให้บุตรซึ่ง
 จะบวชเรียกว่าเจ้านาค ครั้นเวลาเข้าบิดามารดางวดฆาตนาญาติพร้อม
 กันแห่หน้าคไปวัด แต่บิดามารดานั้นต้องงมมือบุตรเข้าไปในพระอุโบสถ
 เป็นธรรมเนียมมาแต่โบราณ เพราะเป็นการศรัทธาเชื่อถือคุณพระ
 รัตนไตรย ให้บุตรอุปสมบทในพระบวรพุทธศาสนาเป็นการกุศลอย่าง
 อุกฤษฐ์ การบวชนานก็มีแก้อยู่ในหนังสือวิริยญาณ เล่ม ๔ หน้า ๑๘
 นั้นแล้ว

ครั้นบุตรอุปสมบทเป็นภิกษุอยู่วัดตลอดไป บิดามารดาก็เป็นพระ
 จิตสำรับคารหวานตักตามไปส่งเข้าส่งเพนไม่ไห้บุตรออกอยากได้ ครั้น
 บุตรนั้นละเพศบรรพชิตเป็นฆราวาสแล้ว สมควรที่จะตกแต่งให้มีภรรยา
 ฤๅบุตรหญิงอายุได้ ๑๕ ปี ๑๖ ปี ๑๗ ปีขึ้นไป มีผู้มากล่าวส่ขอไปเป็น
 ภรรยาก็ดี บิดามารดาเห็นดีสมควรที่จะไห้บุตรมีสามีภรรยาได้ ก็
 ประชุมปฤชาญาติทำการมงคลใหญ่ ให้บุตรชายบุตรหญิงมีสามี
 ภรรยาแบ่งปันเงินทองทรัพย์สินสิ่งของต่าง ๆ แก่บุตรตามมากแลน้อย มี

แท้จริงในเรื่องทำการวิเวกคลั่งจะมีต่อไปภายหน้านั้นแล้ว ถ้าบุตร
 ชายหญิงซึ่งบิดามารดาตกแต่งให้มีสามภริยาออกจากบิดามารดาไปทำ
 มาหาบริโลกตามกำลังตนเองแล้ว ถ้ามีความเจริญประกอบด้วยยศ
 ศักดิ์เกียรติยศบริบูรณ์ บิดามารดาก็มีความยินดีชื่นชมโสมนัสในบุตร
 นั้นเป็นอันมาก ถ้าบุตรมีความทุกข์ร้อนคับแค้นอนาถาลงด้วยเหตุต่าง ๆ
 บิดามารดาก็มีความโสมนัสเสียใจด้วย ถึงโดยบุตรจะชั่วช้าประพฤติก
 แต่การทุจริต ไม่อยู่ในถ้อยคำสั่งสอนเป็นทไกรธเคืองของบิดามารดา
 ก็ดี บิดามารดาก็เสียไม่ได้ต้องเกอหนนสั่งสอนสงเคราะห์แก่บุตรต่อ
 ไปตามกำลัง ซึ่งบิดามารดามีความเมตตากรุณาอุปถัมภ์สั่งสอนบุตร
 ชายบุตรหญิงนั้นเป็นการไม่รู้สิ้นสุดลงได้ ต่อเมื่อใดบิดามารดาญา
 บุตรก็ขึ้นใจไปสู่ปรโลกก็ผายหนึ่งแล้ว การอุปถัมภ์และการสงเคราะห์
 สั่งสอนบุตรนั้นจึงจะขาดไม่มีต่อไปได้ ถึงดังนั้นก็ยังมีความกรุณา
 เมตตาการุณยถึงบุตรด้วยความอาไลยอยู่เนื่อง ๆ ถ้าบุตรนั้นได้ชื่อว่า
 อภิชิตบุตรอนชาตบุตรแล้ว บิดามารดาก็มีความเสน่หารักใคร่มาก
 จะมีทรัพย์สินสมบัติคฤหาสน์บริวารมากน้อยเท่าใด ก็เต็มใจที่จะยกให้
 แก่บุตรไม่มีความรังเกียจทุกประการ เรียบเรียงความเรื่องบิดามารดา
 กับบุตร มีความอุปถัมภ์บำรุงรักษาสั่งสอนกันมาพอเป็นสังเขปเพียงนี้ ๆ

ประเพณีบวชนาค

กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ทรงเรียบเรียง

การบวชนาคนี้เป็นของมีมาช้านาน เนื่องมาจากพุทธกาล เช่น
 ก็ฝ่ายพระพุทธศาสนา แลการที่เรียกว่านาคนี้ เมื่อจะคิดกันว่ามา
 จากอะไร เหตุใดจึงเรียกว่านาค ก็สันนิษฐานได้สองอย่าง หนึ่ง
 มีนิทานเล่า ๆ กันมาอ้างว่าเป็นคำเทศนาว่า เมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายัง
 ดำรงพระชนม์อยู่นั้น มีพระยานาคแปลงเป็นมนุษย์ มาปลอมบวช
 เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา แล้วไสยานาคนั้นจึงจะแปลงตัวเป็นอะไร ๆ
 ก็ได้ ถ้าเวลานอนหลับแล้ว ร่างกายกลับเป็นนาคตามเพศเดิม แล
 พระยานาคที่มาปลอมบวชนั้น เวลานอนหลับก็กลับกลายเป็นนาคไป
 แต่หาผู้มีใครเห็นไม่ จึงได้ขบขอยู่ช้านาน อยู่มาวันหนึ่งเวลาพระยานาค
 ที่ปลอมบวชนั้น นอนหลับกายกลับเป็นนาคตามธรรมชาติ มีพระ
 ภิกษุไปเห็นเข้า จึงนำความไปกราบทูลพระพุทธเจ้า ครั้นพระภิกษุ
 ที่เป็นนาคนั้นมาเฝ้า จึงรับสั่งถาม ภิกษุนั้นก็กราบทูลตามความจริง
 ว่าตนเป็นนาค มีศรัทธาอยากจะบวชจึงได้แปลงเป็นมนุษย์มาบวช
 พระพุทธเจ้าดำรัสว่าสัตว์ดิรัจฉานไซ้วิสัยที่จะบวชในพระศาสนา ดำรัส
 ทิ้งแล้ว ก็โปรดให้พระภิกษุนั้น ออกจากเพศบรรพชิตกลับเป็น
 นาคตามเดิม พระยานาคมีความอาลัยมากจึงกราบทูลว่า ถึงจะ
 ไม่ได้ขบขอยู่ต่อไปก็ตามแต่ว่าคณา แต่ขอฝากชื่อไว้ ถ้าผู้ใดจะบวช

แล้วขอให้เรียกชื่อวานาคเสียก่อนให้เสมอไป พระพุทธเจ้าทรงรับตาม
คำพระยานาคแล้ว พระยานาคก็กลับไปยังพิภพของตน ตั้งแต่นั้น
มาพระพุทธเจ้าจึงได้ตั้งธรรมเนียมไว้ ว่าถ้าผู้ใดจะบวชให้ชื่อนาคเสีย
ก่อนแล้วจึงบวช จึงเป็นธรรมเนียมเรียกผู้ที่จะบวชว่านาคสืบมาจนทุก
วันนี้ท่านนี้เป็นแต่เล่ากันมาว่าเป็นคำเทศนา แต่ตัวข้าพเจ้าเองไม่เคย
ได้ฟังพระเทศน์ แลไม่เคยได้เห็นหนังสือในเรื่องนี้เลย มีเรื่อง
คล้ายคลึงอยู่เรื่องหนึ่ง แต่นั่นท่านเอกรักขิตนาคที่มีในธรรมบท เป็น
เรื่องว่าด้วยพระยานาคศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ความก็ไม่เหมือน
กันไม่ถึงกับมาบวช เป็นแต่ถึงสรณเท่านั้น แต่เพราะเหตุที่ข้าพเจ้า
เป็นผู้ศรัทธาธรรมเทศนาน้อยจึงไม่เคยได้ฟังพระเทศน์ในเรื่องนี้ แลเป็น
ผู้ศรัทธาหนังสือน้อย จึงไม่พบนิทานเรื่องนี้ ฤาอย่างไรก็ไม่ทราบ

อีกอย่างหนึ่งในตำราบวชนาค ยกอุทาหรณ์ที่จะสวดญัตินั้นให้
คำวานาคโคือนาค เป็นชื่อผู้บวช จะคิดไปว่าเป็นด้วยพระพุทธเจ้า
ทรงบัญญัติให้ใช้อย่างนี้ตามคำพระยานาคทูลขอไว้ ก็จะได้คิดไปได้
แต่เห็นว่าในวิชัยบรรพชาอุปสัมปทา ที่มีในคัมภีร์มหาวรรคนี้ ก็หา
มีนาโคไม่ จึงเห็นว่าจะของท่านพระเถระองค์ใดของคัมภีร์นี้ตั้งคำราชันไว้
สำหรับท่องขยันโดยง่าย ที่วางชื่อวานาคอนันท์โดยขึ้นปากเจนใจใน
ชื่อนั้น ฤาหาใคร่เหตุใดเหตุหนึ่ง แต่คงจะไม่ใช่เรื่องพระยานาค
ปลอมบวช เมื่อวางเป็นคำราชันไว้แล้วก็ไปเรียกกันสืบมา การ
ที่เรียกคนที่จะบวชว่านาค หาใคร่เหตุสองอย่างเช่นว่ามานี้

จะกล่าวถึงความประสงค์ของการที่ชวนาคต่อไป ความ
 ประสงค์เดิมเมื่อแรกเกิดการชวนั้นแต่ครั้งพระพุทธเจ้านั้น ก็ประสงค์
 เพื่อกะทำให้ถึงพระอรหัตผลพ้นจากกองกิเลสกองทุกข์ทั้งปวง คือ
 เมื่อชวนแล้วก็ต้องสำเร็จลุล่วงกิเลสหาย แลเจริญสมาธิละ
 นิเวศน์ให้ เกิดปัญญาได้บรรลุมรรคผลจนถึงที่สุดกิจของการชวนคือ
 พระอรหัต ส่วนผู้ที่พยายามไปไม่สมประสงค์สันตสาหาทำไปไม่ตลอด
 ก็นอกออกมาเสียก็มี ครั้นพุทธกาลล่วงมานานผู้ที่พยายามให้ถึง
 สุกกิจบรรพชิตนั้นก็ไม่ใครมี แลผู้ที่ริ่ที่สุดกิจแห่งบรรพชิตนั้นก็
 น้อยลง ก็เห็นแต่ผลอย่างต่ำ ๆ ลงมา ผู้ที่สันตทานก็เห็นว่าการ
 ชวนเป็นการสงขระงับกายวาจาใจ ปราศจากความกังวลเดือดร้อน
 ไร้ความ ไม่ต้องรับภาระอันหนัก ก็ชวนอยู่ได้โดยมาก เมื่อศึกษา
 เล่าเรียนพุทธธรรมก็ได้ทราบธรรมแล้วแลปฏิบัติให้เกิดผลแก่ตน โดย
 ประการต่าง ๆ ตามสมควร ฝ่ายผู้ที่สันตทานหายเห็นว่าชวนอยู่ไม่
 ต้องทำงาน ประกอบด้วยลาภสักการะโลกามิศก็ชวนอยู่ได้โดย
 มากเหมือนกัน แลเมื่อสืบมาอีกชั้นหนึ่งนั้น รู้กัน ๆ แต่เพียงว่า
 ชวนได้บุญ เมื่อมีศรัทธาอยากได้บุญก็ชวนแล้วแลประพฤติตาม
 ธรรมวินัย บางพวกก็ไม่มีศรัทธา แต่ซัดบิณฑบาตทานาคิพิน้องไม่
 ใต้ ก็ชวนไปตามธรรมเนียม บางทีก็ประพฤติดี บางทีก็ประพฤติ
 ชั่ว ตามสันตทานแลอธิบายไครยของคน

การชวนคนนั้น ผู้ที่จะชวนจะมีความประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง
 ถึงมิใช่ประสงค์พระอรหัตผลก็ ถ้าจิตรเป็นกุศลจิตรประกอบด้วย

ศรัทธาแล้ว เมื่อขอเข้าคงจะประพาศแต่การที่แท้ แลปฏิบัติตาม
 ธรรมวินัย ก็จะได้รับผลตามสมควร ตั้งแต่อย่างสูงลงมาจนอย่าง
 ต่ำ คือเมื่อขอเข้าแล้วก็จะไ้เล่าเรียนธรรมวินัยพุทธธรรมะยังเกิดความ
 รู้ ความศรัทธาแก่กล้าขึ้น ก็จะได้บรรลุผลอย่างสูง คือโลกุตระธรรม
 ไ้ได้อย่างออกกระมัง ถ้าไม่บรรลุผลเช่นนั้นก็คงจะเป็นผู้มันในพระรัตน
 ไตรย ประพาศกายวาจาใจเรียบร้อยละขำขำเพ้อบุญ สงบสงัด
 จากความเกือครอื่นรำคาญ ห่างจากความกังวลขุ่นข้องหมองใจ ถ้า
 ไม่เช่นนั้นก็คงไ้รู้ซื่อมีมะรู้จักบาปบุญคุณโทษ ถึงจะสักหาออกมา
 ก็คงจะเป็นคนใจที่ประพาศที่ ห่างจากความเป็นพาลสันดานทจริต แล
 ไ้รู้วิชาฝ่ายโลกีย์ คือ เลขหนังสือเป็นต้น เป็นทางเลี้ยงชีพโดย
 ชอบธรรมเสียไป การที่ขอจนถึงแม้ว่าจะไม่ประสงค์ต่อพระอรหันต์ผล
 ก็ที่ ก็ยังเป็นคุณเป็นประโยชน์เป็นอันมาก เพราะเป็นหนทางที่จะไ้
 รับผลอันดีโดยประการต่าง ๆ สูงแลต่ำมากแลน้อย ทั้งเช่นว่ามาแล้ว
 จะว่าไม่มีคุณนั้นไม่ถูกเลย แต่คนที่ขอเพื่อลาสิกขาโลกามิศ
 ญาขอด้วยความจำใจไม่มีศรัทธาเลยเหล่านี้ ไ้ผลน้อยนักฤาไม่มี
 ผลเลย บางทีก็กลับเป็นโทษไม่ควรจะสรรเสริญเลย ไม่นับว่าเป็น
 ความประสงค์ของการขอ เว้นแต่ผู้นั้นจะกลับมีศรัทธาประพาศตน
 ที่ไ้ จึงกลับเป็นคุณไ้

วิธีที่ขอ

แต่เดิมเมื่อแรกเกิดขึ้นครั้งพระพุทธเจ้านั้นขอ
 ด้วยเอหิภิกขุ แล้วต่อมาขอด้วยวิธีสวดมนต์ ภายหลังขอด้วย
 ญัตติจิตตถกกรรมซึ่งใช้ตลอดมาจนกาลบัดนี้ แต่การที่ขอต่างกันอย่างไร
 ในวิธีสามอย่างนี้ จะกล่าวในตอนที่แยกคาวานัก

ขอกล่าวแต่พิฌายชาวบ้าน ที่ใช้กันอยู่ในทวันนั้น คือ เมื่อแรกจะบวชนั้นผู้ที่บวชต้องมีคอกไม้ขบไถย่น เทยขอลาญาติพี่น้องและผู้หลักผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นทพทนต์ถอ นับว่าเป็นการแสดงความเคารพนับถอ แล้วเริ่มการพิชบวช คือก่อนวันที่จะบวชวันหนึ่งนั้นในเวลาเย็นมีการทำขวัญ ถ้าเป็นเจ้านายจะทรงผนวชเรียกว่าเป็นนาคหลวง มีการสมโภชในพระราชมณเฑียรสถานองค์ใดองค์หนึ่ง รุ่งขึ้นไปทรงผนวชในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีการแห่ข้างไม้แห่ข้าง ขางที่ข้าราชการไปทศให้บวชเป็นการพิเศษเป็นนาคหลวงก็มี การบวชนาคหลวงของทไว้

จะขอกล่าวแต่นาคราชวร. การทำขวัญนั้นตัวผู้ที่บวชซึ่งเรียกว่าเจ้านาคนั้น โจนผม โจนหนวด แต่ในเวลาเย็นแล้วแต่งตัวนุ่งเอี๊ยมขบ สวมเสื้อครุยห่มเฉียงบ่าข้างหนึ่ง สอดแหวนคาคเข้มขัด มาหนึ่ง ในเคหสถานที่จะทำขวัญ มีบายศรีแลแว่นเวียนเทียน พวกราชกิจนึ่งมีทศหลายมานั่งล้อมพร้อมกัน ไตรบาตรแลเครื่องบริวารเครื่องสักการท้งปวง ก็มาตั้งในที่ทำขวัญด้วย และมีอาจารย์ ผู้มีเสียงอันไพเราะมาว่าทำขวัญเป็นทำนอง เหมือนเทศนามหาชาติหลายลาหลายแหล่ เมื่อจบลาแล้วตั้งขันธ์ให้ แล้วว่าต่อไป

เมื่อจบแล้วเปิดแว่นเวียนเทียน ผู้ที่ทว่าทำขวัญนั้นเปิดแว่นเอง ข้าง พราหมณ์เปิดแว่นข้าง ประโคมพิณพาทย์เวียนเทียนทำขวัญเจ้านาค ในเวลาเย็นวันทำขวัญนั้นบางแห่งก็มีกระบะของมวยปล้ำ เป็นการฉลองข้างไม่มีข้าง แลบางแห่งที่ไม่ทำขวัญเลยก็มีเป็น

อันมาก ที่ไม่ทำเพราะความขัดสน ไม่สามารถจะทำการใหญ่ได้ก็มี
 ที่กำลังพอจะทำได้ แต่ไม่ชอบการเอิกเกริกไม่ทำก็มี ครั้นเวลา
 รุ่งขึ้นเป็นวันที่จะขบวนนั้น ญาติพี่น้องญาติผู้เป็นใหญ่ซึ่งเป็นเจ้าของนาคนั้น
 จักการที่จะแห่หน้าไปวัด กระบวนแห่นั้นก็มีต่าง ๆ กัน
 เหลือที่จะพรรณาให้เลียบไปได้ จะยกตัวอย่างแต่ที่เห็นอยู่โดยชุกชุม
 นั้น คือมีแถวอย่างฝรั่ง แต่คนเข้าไม่มีใครแต่งเป็นทหาร แต่ง
 ตัวนุ่งผ้าสวมเสื้อโดยธรรมดาเสียมาก บางทีก็ไม่มีแถว แลของ
 ไทยธรรมที่จะถวายพระสงฆ์ต่าง ๆ นั้น ก็มักจะให้คนถือเดินสองแถว
 แห่ไป บางทีอย่างแข็งแรงถึงกับถวายไตรพระที่หนึ่งหัตถ์ด้ายทั้งหมด
 ใช้คนขี่ม้าถือไตรเรียงสองแถวถึงนั้นก็มั่ง แล้วพวกกระบี่กระบองมาก ๆ
 ทั้งเก้ายศสิบคนฤๅสิบห้าคนสิบหกคน ถือกระบี่ของควงทำท่าทางต่าง ๆ
 ตามแต่จะสำแดงฤทธิไปได้ ในเวลาเดินกระบวนแห่นั้น แลยังมี
 เครื่องเล่นสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งการแห่หน้าจะเว้นไม่ได้เลย ถึงแม้
 ว่าเป็นการแห่อย่างเลวที่สุด จะไม่มีเครื่องแห่อย่างอื่นเลย ก็คงยังมี
 สี่นักร้องสิ่งหนึ่งไม่ขาดไปได้เลย สิ่งที่สำคัญที่เวลานี้คือเถิดเทิง พวกเถิด
 เเท็งนั้นมักกลองยาวสามใบฤๅสี่ใบ แลมีฉาบมีฆ้องกับมีคนตีกรับมาก ๆ
 คนตะพายกลองนั้นแต่งตัวตามปรกติบ้าง แต่งเป็นตลกถึงเขียนหน้า
 เขียนตาก็มีบ้าง เวลาเดินก็ทำท่าทางเป็นตลกต่าง ๆ จะให้เป็นการ
 ขบขันการประหลาด กลองนั้นตีด้วยมือบ้าง เอาศอกกระทุ้งบ้าง
 บางทีสยท่าเหมาะอย่างออกอุษฐเข้าลงนอนกลิ้งก็ไป แล้วลูกขยันท
 ต่อไปอีกก็มี เถิดเทิงนั้นมักอยู่ตรงหน้าเจ้านาค การแห่หน้าคนถ้าไม่

มีเด็กหญิงแล้ว คนที่เกียจจะไม่รู้ สักว่าแห่นาค แลตัวเจ้านาคนั้น
 แต่งตัวนุ่งเยียรยิบข้างยกข้าง สวมเสื้อครุยกับเนื้อ ๆ ซิ่นเกียจข้าง
 มีเสื้อขยับในข้าง คาคเข็มขัดสีกแหวนสวมชฎาพอกข้าง ชฎาเป็น
 ศีระนาคข้าง ตามแต่จะหาได้ อย่างต่ำที่สุดจนไม่มีอินทิสวมศีระก็มี
 พาหนะทขไปนั้นขมมาเป็นพน ขมมาเทศข้างรดย่างเป็นการพิเศษ ที่อย่าง
 เลวที่สุดเดินไปก็มี แลถ้าเจ้านาคขมมาแล้ว ถ้าใครแลบาตรที่จะ
 ขวชนั้น ก็มีคนถือไปจนหลังม้าด้วย ถ้าใครที่จะถวายพระอุปัชฌาย์
 แลคู่สวดนั้น ก็ไปจนหลังม้าโดยซุกซม ถ้าใครแลบาตรที่ไปจนหลัง
 ม้าก็คิดว่าเจ้านาคก็ขมมมกลดกัน กลดนั้นใช้พระกลดเจ้านายตาม
 แต่จะหาได้มากแลน้อย ถ้าหาได้น้อยที่สุดก็เพียงเจ้านาคกันคน
 เกียจก็มี พระกลดเจ้านายนี้ โดยปรกติคนที่มิใช่เจ้าก็เป็นข้อห้ามใช้
 กันไม่ได้ แต่คนที่จะขวชนาคนั้นกันไม่ได้ไม่มีข้อห้าม เทียนแลกรวย
 ที่จะถวายพระอุปัชฌาย์แลคู่สวดนั้น มักให้คนถือเดินนำไ้ใครแลบาตร
 ข้าง นำเจ้านาคข้าง ขนมาไปข้าง คนถือนั้นก็อย่างตักใช้เต็กแต่งตัว
 มีเกียจมีนม ถ้าอย่างต่ำลงมาก็แต่งตัวตามธรรมดา ข้างหลังเจ้า
 นาคลงไป ก็มีเครื่องไทยธรรมที่จะถวายเจ้านาคเองข้าง ถวายพระนั่ง
 หัตถบาตรข้าง พวกญาติพี่น้องมิตรสหายตามไปข้างหลังข้าง ที่เป็น
 คนมีวาสนาก็จรดขมมาตามไปข้างหลังข้าง กระบวนแห่นั้นแห่ไปจาก
 บ้านไปยังวัดที่จะขวชนั้น แต่มักเดินอ้อมค้อมไปมาก ถึงทางที่ไปจาก
 บ้านถึงวัดเป็นทางใกล้ก็ไม่เดินไปตามทางนั้น เพราะจะไม่ไ้ลำแดงการ
 ที่ทำให้เป็นการเอิกเกริก จึงต้องเดินอ้อมให้ทางแห่ยาวจน เมื่อถึงวัด

แล้วเจ้านาคลงจากม้าเข้าไปในวัด พวกเด็กเท็งมาขึ้นตึกเด็กเท็งขวาง
นำเจ้านาคอยู่ไม่ให้เข้าวัด สมมติกันว่าเฒ่าพระยามารมาผจญ (บางที
จะเห็นสำคัญของเด็กเท็ง ตรงข้อนี้ จึงชอบมีในการขบวนการก็เป็นได้)
เจ้านาคต้องให้เงินแก่พวกเด็กเท็งนั้น แล้วจึงปล่อยให้เข้าไป เมื่อ
เข้าวัดแล้วบางแห่งก็มีทั้งอุปัชฌาย์เงินเป็นทานบ้าง บางแห่งก็ไม่มี แล้ว
เจ้านาคแต่งตัวสละเครื่องยศลงเฉียงย่า ถอดเครื่องสวมศีรษะออก แล้ว
ไปจุตรูปเทียนบูชาสีมาที่หน้าพระอุโบสถ.

การบูชาสีมานี้จะหมายความว่าอย่างไร ตรองไม่เห็นความ
แลไม่ทันได้ว่ามูลเดิมจะมีมาอย่างไร เป็นแต่ทำตามกันมา จะว่าบูชา
พระรัตนไตรยก็ไม่ได้แท้ เพราะส่วนที่บูชาพระรัตนไตรย ก็บูชาอีก
ในพระอุโบสถนั้นแล้ว จะว่าบูชาพระผู้เป็นเจ้าฤาผู้สร้างเทพารักษ์ก็ไม่
เป็น เพราะเจ้านาคนับว่าเป็นผู้ศรัทธาต่อพระรัตนไตรยแล้ว จะไป
หาส่วนอื่นอะไร จึงตกลงสันนิษฐานว่าบูชาพระรัตนไตรยนั่นเอง
เป็นแต่ผิดที่เท่านั้น การบูชานั้นก็ไม่ใช่การเสียหายอันใด เช่นแต่
ให้คงจิตบูชาพระรัตนไตรยแล้ว จึงบูชาที่ไหนก็นับว่าเป็นอันบูชาได้
ถึงแม้ว่าจะไปบูชาในพระอุโบสถอีก จะเป็นสองซ้ำไปก็ไม่เป็นไร ยิ่ง
บูชามากยิ่งขึ้น ครั้นบูชาสีมาแล้ว บิณฑบาตภาวนาจิตของเจ้านาคเดิน
ประทักษิณ เวียนรอบพระอุโบสถสามรอบอย่างรอบหนึ่งอย่าง แต่นาคหลวง
ก็ไม่มีการบูชาสีมาแลไม่มีประทักษิณเลย เมื่อประทักษิณเสร็จแล้ว
ผู้ทรงนั้นก็จึงเจ้านาคเข้าในพระอุโบสถ มีแต่แสงสีพิณพาทย์กลองแขก

ประโคน แตรสังข์ขึ้นในการอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การหลวงแต่ไม่เนื่องด้วย
พระรัตนไตรยแล้ว ย่อมเป็นที่ห้ามไม่ให้ผู้ใดใช้ และไม่มีของผู้ใด
ด้วย มีแต่ของหลวงแห่งเดียว แต่การขวนขวายคนเกี่ยวข้องกับพระรัตนไตรย
จึงใช้ได้ ไม่มีข้อห้าม แลการแห่หน้ากับการประโคนแตรสังข์พิณ

พาทยน์ ยางแห่งถึงเจ้าของนาคจะเป็นผู้มีอำนาจแลทรัพย์สินสมบัติ
กำลังพาหนะมากที่ไม่ว่าก็มี เช่นแต่พาเจ้านาคไปวัดแล้วไปบวชกัน
เจียบ ๆ เหตุที่ไม่ทำนั้นเพราะเจ้าของนาคไม่ชอบการเอิกเกริกบ้าง บาง
ที่ท่านเจ้าอาวาสที่นาคจะไปบวชนั้น ไม่ชอบในการที่จะมีแห่แลประโคน
แตรสังข์พิณพาทยน์ ถึงเจ้าของนาคจะชอบการเอิกเกริกก็ต้องผ่อนผัน
ตามอริยาไศรยของท่านเจ้าอาวาส ไม่อาจที่จะมีการเอิกเกริกได้

เมื่อเจ้านาคเข้าในพระอุโบสถแล้ว ก็ไปจุดเทียนบูชาพระ เทียน
บูชาพระนาคเป็นของที่เลื่องทลาย ๆ อยู่ ว่าถ้าเจ้านาคยังเทียนตรง
แล้วบวชทนอยู่ได้นาน ถ้ายังเทียนเอนแล้วบวชไม่ทน ยิ่งเอนมาก
ยิ่งไม่ทนมาก การนี้ก็เป็นแต่กล่าวกันสืบ ๆ มา ไม่เคยได้สอบสวน
เมื่อบูชาพระแล้วมานั่งยังที่ควร พวกญาติพี่น้องแลมิตรสหายของ
เจ้านาคเอง ญาติของผู้เป็นเจ้าของนาค ก็เข้าไปประชุมพร้อมกันแน่น
อยู่ในโบสถ์ ถ้าเจ้าของนาคเป็นผู้มีอำนาจมาก การที่นั่งลูกกันก็
เป็นการเรียบร้อย ถ้าเจ้าของนาคมีอำนาจน้อยก็มักจะโกธาลห คือ
พวกที่มาช่วยนั้นก็นั่งเรียบร้อยไม่เป็นหมู่เป็นเหล่า ยิ่งรวมกันหลาย
นาคหลายเจ้าของเข้า ก็ยิ่งวุ่นวายเกลือกกล่นปะปนกัน ทั้งศิษย์
วัดก็เข้ามาพลุกพล่านอยู่ในโบสถ์ ถ้าวุ่นวายออกของกันนัก ท่านพระ

สงฆ์เจ้าอาวาสมักลุกขึ้นยืนทูลกราบไปโดยรอบ เพื่อจะห้ามปรามให้
 เรียบร้อยมิให้วุ่นวาย เมื่อการนั่งลงเป็นที่ทางเรียบร้อยแล้ว ผู้เป็น
 เจ้าของนาค จึงหยิบผ้าไตรส่งให้เจ้านาค ผ้าไตรที่จะบวชนั้นมักมี
 ดอกไม้สัตรี้อย ผูกโครงไม้ตามรูปผ้าไตร มีอะหังกรรอบคลุมผ้า
 ไตรอยู่ เมื่อจะส่งผ้าไตรให้เจ้านาคนั้น เขาดอกไม้ออกทิ้งเสีย เจ้า
 นาคจึงถือเอาผ้าไตรนั้นเข้าไปในท่ามกลางสงฆ์ขอบรรพชา วิชชนันตาม
 ลัทธิฝ่ายธรรมยุติกนิกายแลมหานิกาย คือมีวันวันทาอย่างไม่ไย
 ย่าง ทำนองนั้นชานอย่างไฟเพราะก็มี อย่างมคธก็มี ว่ากันเป็นพูด
 ตามธรรมดาที่มี ที่ชานไค้เรียบร้อยก็มี ที่ประหม่าเสียงสั้นไปข้าง
 เสียงเขาไปข้างก็มี มักประหม่ากันเสียมาก ด้วยเวลาพระสงฆ์
 ประชุมพร้อมกันย่อมมีสำเนาเป็นที่เกรงขามมาก ถึงผู้ที่ชานนาคนั้น
 จะรู้แน่ว่าพระสงฆ์ไม่ทำอะไรเลย ในการที่จะพลั้งพลาดไปก็ดี ก็ยัง
 มีความครั่นคร้ามสทกสเทินอยู่ด้วยอำนาจสง่าสงัษย์ บางทีผู้ที่บวชไม่
 ไค้เรียนชานนาคเลย พระสงฆ์ต้องสอนให้ว่าไปทีละคำสองคำในเวลา
 นั้นก็มี เมื่อขอบรรพชาแล้วออกมาห่มผ้า ถ้าเป็นนาคหลวงราช
 ยัณฑิทยัห่มให้ ถ้าเป็นนาคชาวบ้าน พวกพี่น้องพวกพ้องที่เคยบวช
 มาแล้วรู้จักวิ่งห่มผ้าห่มผ้า ก็เข้าช่วยห่มให้โดยเรียบร้อยก็มี เจ้า
 นาคห่มไค้เองเพราะเคยบวชเป็นสามเณรมาแต่ก่อน ฤๅเคยเห็นเคย
 สังเกตมาห่มได้โดยเรียบร้อยก็มี บางทีก็ห่มกันไม่ค่อยถูก คนที่ช่วย
 ห่มทำแต่ท่าทางเป็นคนเข้าใจในการห่มผ้า แต่เมื่อมาทำเข้าจริงก็ทำ
 ไม่ถูก เงอะงะงุ่มง่ามรุง ๆ รั้ง ๆ ไป จนพระสงฆ์ต้องลุกมาช่วย

ห่มก็มีไคยมาก เมื่อเวลาห่มผ้าขึ้นประโคมด้วย แต่ถ้าเป็นนาศ
หลวงไม่ประโคม ครั้นห่มผ้าเสร็จแล้ว ก็เข้าไปขอศีลที่ท้ายอาสน์
สงฆ์ ท่านผู้จะเป็นกรรมวาจาออกมานั่งให้ศีล ครั้นรับศีลเสร็จแล้ว
เข้าไปขอนิสสัยต่อไป เมื่อจะขอนิสสัยนั้น เจ้าของนาศเอาบาตรประเคน
ให้ก่อน แล้วจึงถือเข้าไปขอนิสสัย ในบาตรนั้นมักจะมีญาติลอย
เอาของบรรพชิตไว้ในนั้น คือเครื่องรางต่าง ๆ แลว่านไพล เมื่อบวช
แล้วถือกันว่าเครื่องรางนั้น เป็นของขลังเช่นเหมือนหนึ่งไค้ปลุกเสก
ส่วนว่านแลไพลนั้นก็เหมือนหนึ่งไพลเสกว่านเสก ใช้มีคุณวิ
กัโรภยต่าง ๆ ตามแต่จะนับถือกันไป เมื่อผู้จะบวชเข้าไปขอ
นิสสัยในท่ามกลางสงฆ์แล้ว พระอุปัชฌาย์แลพระกรรมวาจาให้
ตะพานบาตร แล้วบอกบาตรแล้วจึงแลไปออกมาขึ้นข้างทิศทักษ์
แล้วท่านกรรมวาจาออกมาถาม กรรมวาจานั้นสวดองค์เดียวบ้าง
สององค์บ้าง นาคที่จะบวชนั้นสวดทีละองค์บ้างทีละคู่บ้าง ครั้นท่าน
กรรมวาจาออกมาถามนอกแล้วกลับเข้าไปในท่ามกลางสงฆ์แล้วสวดขึ้น
แล้วเรียกผู้ที่จะบวชเข้าไปในท่ามกลางสงฆ์ ผู้บวชเข้าไปขออุปสัมปทา
แล้วพระกรรมวาจาสะกัญติจตุตถกรรมสำเร็จก็อุปสัมปทา ในเมื่อ
เสร็จก็อุปสัมปทานั้น ต้องดูเงาเหยียบขันฉายว่าขึ้น เพราะ
พระพุทธเจ้าบัญญัติให้กำหนดวันเวลาที่บวชไว้สำหรับเมื่อเวลาพบเพื่อน
พรหมจรรย์ จะรู้พรรษาอายุแก่ก่อน แต่ในกาลบัดนี้ใช้ศุภนาฬิกา
เสียมาก ที่ยังใช้ตามเดิมก็มี ที่ใช้ทั้งสองอย่างก็มี แล้วพระกรรม
วาจาองค์หนึ่งบอกอนุสาสน์ ผู้ที่จะบวชก็คนก็ฟังพร้อมกัน บอกอนุสาสน์

เสร็จแล้ว ผู้บวชถวายเครื่องสักการะแก่ท่านผู้บวชก่อนสาสน์อีกครึ่ง
หนึ่ง เครื่องสักการะนั้นมีเทียนอย่างหนึ่ง กรวยอย่างหนึ่งเป็นประธาน
แต่การทำนั้นมีประเภทต่าง ๆ เหลือที่จะพรรณา จะว่าแต่ทำไว้
ของนาศหลวงใช้เทียนสีผึ้งปักทองที่ฐานไม้กลึง ของราษฎรมีเทียน
สีผึ้งเล่มเล็ก ๆ บ้างเทียนไขบ้าง ๕-๖ เล่ม มักเป็นกำคาตลายกระต่าย
ทองอังกฤษ มีฉัตรทองอังกฤษปักยอด ปักบนเชิงเทียนข้างบนปากขวด
ข้าง ที่ใช้เทียนล้วนก็มี ใช้ธูปกับเทียนก็มี ธูปนั้นเป็นธูปกระแจะ ใช้
ประดับคากลายทองอังกฤษเหมือนเทียน กรวยนั้นทำด้วยใบทอง
เป็นเหมือนหนึ่งกระถางเงินมีฝาฉัตรครอบทำด้วยใบทอง จีบเป็นชั้น ๆ
ทำนองเหมือนบายศรี ในกระถางนั้นมีเมี่ยงใบคำหนึ่ง

เมี่ยงอย่างที่ทำกินนี้เป็นของสำหรับกินเป็นอาหาร แต่ที่เอามา
ใช้ในต้นทูลไม่สำหรับกินเลยเพราะนึกเคี้ยวเท่านั้น ประการหนึ่งเวลา
ที่บวช มักจะบวชเพนแล้วจึงเห็นว่าไม่เป็นของควรกิน จะว่าเป็นของ
บูชาก็ดูไม่น่าบูชาด้วยเมี่ยงเลย เมื่อใคร่ควรบุญถึงเหตุที่จะใช้เมี่ยงนี้ก็
พอจะนึกเอาไปได้ คือวิธีนี้จะมาจากลาวก่อน ด้วยลาวข้างเชียงใหม่
เขาใช้ธูปเมี่ยงกันทั้งเมือง เหมือนหนึ่งกินหมาก เขาจะใช้เมี่ยงอย่าง
นั้นถวายพระ เมี่ยงอย่างนั้นมีใบเมี่ยงหุ้มห่อชิงกระเทียมกลีบ เห็นว่า
เป็นยาวชีวิก กินในเวลาวิกาลได้จึงมาใช้ถวายไม่ขัด แต่เมี่ยงที่เรา
ใช้นั้น เมี่ยงมะพร้าวไม่เป็นยาวชีวิกเลย พระฉันต้องเป็นวิกาลโภชน
ถ้าจะใช้ให้ถูกกับประเทศบ้านเมืองเราแล้ว ควรใช้หมากพลูเป็นการ
สมควร

แลกรวยเมียงนมถวยแก้วรองเปนฐาน ต่อมาคนท้าวจิตรชน
 ไม่ใคร่ใช้ใบทอง ใช้กายพลับพลึง บางทีก็ใช้ดอกกล่าเหือก เมียงก็ไม่
 ใคร่มี กรวยอย่างนั้นนับว่าเป็นกรวยอย่างหนึ่ง ยังกรวยดอกไม้อีกชนิด
 หนึ่ง คู่กันกับกรวยท้าวมาแล้ว ใช้ดอกกลีดอกพทิจาต ร้อยเป็น
 พวงมาลัยเถา ๕ ชั้นบ้าง ๓ ชั้นบ้างซ้อน ๆ กันแล้วมียอดพุ่มข้างปลาย
 มีถวยแก้วรองเปนฐาน กรวยดอกไม้นี้ก็ใช้กันโดยมาก ลักการะ
 เหล่านี้มีลักษณะทั้งมาแล้ว จะรวมจัดเป็นประเภทก็ลงในสองอย่าง คือ
 เทียนอย่างหนึ่ง รูปอย่างหนึ่ง กรวยสองอย่าง บางทีมีทั้งสองอย่าง
 บางทีมีสามอย่าง คือยกอุปถัมภ์กรวยอย่างใดอย่างหนึ่งเสีย บางที
 มีสองอย่าง ยกอุปถัมภ์กรวยเสียอย่างหนึ่ง เวลาที่จะถวายนั้นเป็นสักร
 คือเมื่อขอบรรพชาครั้งหนึ่ง ถวายแก่พระอุปัชฌาย์ เมื่อขอศีลครั้งหนึ่ง
 ถวายท่านกรรมวาจาผู้ให้ศีล เมื่อขอordination มักใช้เทียนตามธรรมเนียม
 ไม่ใคร่ประดับประดา เรียกกันว่าเทียนนิตสัย เวลาบอกอนสาสน์แล้ว
 ถวายท่านผู้บอกอนสาสน์อีกครั้งหนึ่ง ถ้าพระอุปัชฌาย์บอกเองก็ไม่
 ต้องถวายซ้ำอีก แลยังเจ้าของนาคอีกจำพวกหนึ่ง ที่ยกใช้เทียน
 อุปัชฌาย์เป็นเทียนมีคือข้อมีครอบพานแก้วแทนเทียนแลกรวยท้าวมาแล้ว
 ก็มี ตามแต่ความประสงค์ของคนต่าง ๆ กัน

พรรณาถึงเครื่องลักการะเพลิงมานาน ฟังรู้สึก จะขอยุติไว้
 กลับกล่าวถึงการขอขมาไปอีก ครั้นถวายเครื่องลักการะแล้ว พระ
 ภิกษุที่บวชใหม่ถวายผ้าไตร ไทยธรรม แก่พระอุปัชฌาย์พระกรรม
 วาจา แลพระสงฆ์ทั้งหลายที่ทักท้วงแล้วออกมารับของ ผู้มีศรัทธา

แลมีอำนาจใหญ่กว่าก่อน แล้วพวกญาติพี่น้องมิตรสหายถวายต่อไป
 ของที่มาถวายกันนั้นมณีสบงจิวรเป็นพน ของอื่น ๆ มีบ้าง ครั้นรับ
 ของเสร็จแล้ว พระอุปัชฌาย์ยะดา พระสงฆ์รับสัพพอนโมทนา พระที่
 ขวชใหม่กรวดน้ำ เป็นเสร็จการขวชกันเพียงนี้ เมื่อเสร็จการแล้ว
 ประโคมอีกครั้งหนึ่ง การต่อไปนี้ถ้าเจ้าของจะมั่งงานฉลองต่อไป ก็มัก
 มีกระป๋กระของ ไซ้พอกที่ถ่อพลองแห่ไปข้าง หามาใหม่บ้าง ยาง
 พวกก็ไปส่งพระที่กุฏิแล้วกลับบ้าน เป็นเสร็จการขวชนาคนั้น
 เรื่องราวที่ว่ามานี้ เป็นเรื่องที่ชาวพเจ้าได้เห็นด้วยตาเองบ้าง ได้
 ยินคำคนอื่นเล่าบ้าง คงจะไม่หมดความที่มั่งเป็นอยู่ แลการที่ขวชน
 จะทำการเอิกเกริกฤาเป็นการเจียม มีทำขวัญฤาไม่ทำ แห่ฤาไม่แห่
 เป็นต้นนี้ ก็ไม่เป็นการสำคัญอันใดในที่ระติเคียนฤาสรรเสริญว่าชั่ว
 ฤาดี ผิดฤาถูก เพราะใครมีกำลังทุนรอนมากก็ทำ ไม่มีกำลังก็ไม่ทำ
 มีข้อสำคัญอยู่แต่จิตรของผู้ขวชแลผู้เจ้าของนาคนั้น ถ้าประกอบด้วยกุศล
 จิตรมีศรัทธาเป็นต้นอยู่แล้ว ก็คงจะมีผลานิสงฆ์ด้วยประการต่าง ๆ
 โดยไม่สงสัยเลย. ๗

ประเพณีแต่งงานบ่าวสาว

พระยาราชวรานุกูล (อ่วม) เรียบเรียง

บิดามารดาบำรุงเลี้ยงบุตรแลธิดามาจนมีอายุเจริญวัย สมควร
 จะออกจากอกไปทำมาหาเลี้ยงชีพได้ โดยลำพังตนเองเมื่อใด ก็คิดอ่าน
 ให้มีภรรยาสามีเป็นคู่ครอง เพื่อจะได้ตั้งวงศ์สกุลเป็นอิศรภาพเฉพาะ
 ตนอีกส่วน ๑ ก็แลการที่บิดามารดาจะหาภรรยาสามีให้แก่บุตรแลธิดา
 นั้นเป็นการสำคัญอย่าง ๑ เพราะอาจจะเป็นคุณฤาเป็นโทษแก่วงศ์สกุล
 ของตนได้มาก ๆ ถ้าได้คนดีมาเป็นเชยเป็นสโภภักจะพาสกุลของตน
 ให้มีความเจริญ แต่ถ้าไปได้คนเสเพล ฤว่าบุตรแลธิดาของตนต้อง
 ตกเข้าไปอยู่ในสกุลคนพาล ก็จะได้รับแต่ความทุกข์ร้อนต่าง ๆ บิดา
 มารดาจะให้บุตรธิดามีภรรยาสามีจึงต้องใคร่ครวญเลือกสรร ท่อเห็นว่า
 เป็นอันเหมาะก็จะมีแต่ความสุขความเจริญถ้าย่อยจึงได้ยินยอมให้ตก
 แต่งกัน เพราะฉะนั้นเมื่อบิดามารดาเลือกหาผู้ที่จะให้เป็นคู่ครองของบุตร
 แลธิดาได้สมควรประสงค์ จึงนับว่าเป็นมงคลอันจะนำความเจริญความสุข
 ให้เกิดมีในวงศ์สกุล ผู้ที่อยู่ในวงศ์สกุลทั้ง ๒ ฝ่าย ก็มีความยินดีด้วย
 ช่วยกันตกลงแต่งให้ชายหญิงคนนั้นเป็นสามีภรรยากัน จึงได้เกิดประเพณี
 แต่งงานบ่าวสาวด้วยเหตุอันนี้ ถ้าชายหญิงสมัครรักใคร่ได้กันเอง โดย
 ผู้ปกครองไม่ยินยอมอนุญาต ถึงแม้จะเป็นผัวเมียกันโดยธรรมชาติโลก
 ฤาโดยที่กฎหมายจะไม่ห้ามปรามก็ดี ถ้าแลมิได้แต่งงานตามประเพณี
 ชายหญิงคู่นั้นก็มิได้รับความอุปการะของวงศ์สกุล ก็มักจะต้องขัดเซ

ระเหเรหนไปโดยลำพังตน ในอิศภาพอันไม่พึงปราถนาของคนทั้งหลาย เพราะฉะนั้นประเพณีทำการบ่าวสาวจึงทำกันเป็นการพิธีใหญ่ให้ประจักษ์ว่า วิชาคณาญาติทั้ง ๒ ฝ่ายนิยมยินดีเห็นชอบด้วยนั้นอีกประการ ๓.

ก็แต่ลักษณะการพิธีแต่งงานบ่าวสาว แม้ในชาวสยามประเทศนี้ คนต่างพวกต่างภาษามีลัทธิทำต่างกันเป็นหลายอย่าง แต่พิธีเคราะห์ดี มีประเพณีเดิมเป็นเค้าเหมือนกัน ในวิธีการข้ออย่าง ๑ การรวมทุนสินอย่าง ๑ การประชุมญาติวงศ์อย่าง ๑ แลทำพิธีให้อนันต์อย่าง ๑ แล้วจึงให้อยู่ด้วยกันเป็นสามีภรรยา การต่าง ๆ ที่ว่ามานี้เป็นหัวข้อของพิธีแต่งงานบ่าวสาวในชาวสยาม จะอธิบายลักษณะการเหล่านั้นก่อน แล้วจึงจะว่าด้วยการพิธีต่อไป.

ลักษณะการข้อนี้ ถูกรู้ว่าเป็นกิจธุระของบิดามารดาผู้ปกครอง เจ้าบ่าวเจ้าสาว ความซน คงจะเป็นเพราะถือว่าการแต่งงานบ่าวสาว เป็นการเชื่อมสกุลวงศ์ทั้ง ๒ ฝ่ายให้เกวียดของเป็นพวกเดียวกัน มิใช่เป็นแต่จะให้ชายหญิงอยู่สมรสด้วยกันเท่านั้น จึงถือว่าเป็นกิจของผู้ปกครองวงศ์สกุลทั้ง ๒ ฝ่ายที่จะปรึกษาหารือให้เห็นชอบพร้อมกัน แต่ประเพณีการข้อที่ประเพณีกันในชาวสยามประเทศนี้ ต่างกันเป็น ๒ อย่าง คือ อย่าง ๑ ผู้ปกครองข้างฝ่ายชายไปขอสู่กับผู้ปกครองข้างฝ่ายหญิง ใช้ประเพณีอย่างนี้แทบทั่วไป แต่ชาวมณฑลภาคพายัพ ใช้ประเพณีอีกอย่าง ๑ ตรงกันข้าม คือผู้ปกครองฝ่ายหญิงเป็นผู้ขอสู่กับผู้ปกครองข้างฝ่ายชาย จึงเป็นประเพณีชายขอหญิงอย่าง ๑ หญิง

ข้อชายอย่าง ๑ มียักษ์นั้น พิจารณาเห็นว่าประเพณีทั้ง ๒ อย่างนี้
เห็นจะมาแต่คติเดิมอันเดียวกัน ที่กำหนดการสมรสว่าสาวว่าเป็น

อวาหะมงคลอย่าง ๑ แล้ววิหะมงคลอย่าง ๑ คือถ้าให้หญิงมาอยู่
กับชาย เรียกว่าอวาหะมงคล ผู้ปกครองฝ่ายชายต้องขอหญิง ถ้า
ให้ชายไปอยู่กับหญิง เรียกว่าวิหะมงคล ประเพณีเดิมผู้ปกครอง
ฝ่ายหญิงเห็นจะขอชาย ทั้ง ๒ อย่างนี้ท่านของจะถือเอาการที่จะปกครอง
ทรัพย์สินสมบัติต่อไปภายหน้าเป็นหลัก ถ้าชายเป็นผู้มีส่วนจะรักษา
ปกครองทรัพย์สินสมบัติของบิดามารดา รักษาถิ่นฐานวงศ์สกุลต่อไป ผู้
ปกครองก็ให้ทำอวาหะมงคล ถ้าหากว่าหญิงเป็นกุลธิดาที่มีส่วนจะรับ
มรดกปกครองบ้านเรือนแลทรัพย์สินสมบัติ ผู้ปกครองก็ให้ทำวิหะ
มงคล มูลเหตุของประเพณีทั้ง ๒ อย่างนี้จะเป็นเช่นนั้น

การกองทูลสินนั้น ก็เป็นประเพณีทำเป็น คือที่ผู้ปกครองต่าง
ออกทรัพย์สินเท่ากันทั้ง ๒ ฝ่าย รวมมอบให้แก่เจ้าบ่าวเจ้าสาว ซึ่งเป็น
สามีภรรยาไว้เป็นทุนสำหรับประกอบกิจการหาเลี้ยงกันต่อไป บางทีก็ต้อง
สร้างเรือนใหม่สำหรับผู้ที่แต่งงานจะอยู่ด้วยกันต่อไป จึงเกิดประเพณี
ปลุกเรือนหอ แลการที่ปลุกเรือนหอขึ้นเข้าใจว่าตัวเรือนเป็นของฝ่ายชาย
สร้าง ส่วนเครื่องแต่งเรือนเป็นของฝ่ายหญิง

การประชุมญาติกันนี้ ก็เพราะแต่งงานบ่าวสาวเป็นการเกี่ยวเนื่อง
ถึงวงศ์สกุลทั้ง ๒ ฝ่าย ทั้งกล่าวมาแล้ว จึงต้องเชิญญาติวงศ์มา
ประชุมให้รู้เห็นยินยอมด้วย การประชุมญาติเป็นเหตุที่ต้องมีผ้าให้
แลขันหมาก คือของค่านับเลียงญาติวงศ์ที่มาประชุมกัน

การทำพิธีให้อนุมนั้น

ลักษณะที่ต่างกันตามเพศตามภาษา
บางพวกใช้วิธีคนน้ำเข้าบ่าวเจ้าสาว บางพวกก็ใช้เอาค้ายขวัญผูกข้อมือ
ให้ แต่ถึงจะทำการพิธีอย่างไรก็ตาม คงอยู่ในให้เจ้าบ่าวเจ้าสาว
มาพร้อมกันเฉพาะหน้าญาติวงศ์ที่มาประชุมกัน พวกญาติวงศ์พร้อมกัน
แสดงการให้อนุมนั้นที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวเป็นสามีภรรยาแล้ว แล้วก็มี
เสียงทวนเรียงกันในบรรดาญาติที่มาประชุม เมื่อเสร็จการพิธีเหล่านี้แล้ว
จึงให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวอยู่กินด้วยกันต่อไป

ลักษณะการพิธีแต่งงานบ่าวสาวของชาวสยามแต่โบราณมา ที่มี
เหมือนกันทั่วทุกจำพวกเป็นดังกล่าวมานี้ ลักษณะการที่ผิดให้แตกต่างกัน
ไปคงเกิดขึ้นในชั้นหลังเพราะความจำเป็นต่างกันไปตามภูมิประเทศ แล
คติความนิยมเปลี่ยนแปลงมา จะยกตัวอย่างดังเช่นลักษณะที่คนน้ำ
แต่งงานบ่าวสาว ประเพณีแต่ก่อนพระสงฆ์มาที่มาสวดมนต์เป็นผู้
รดน้ำองค์เดียว ความข้อนั้นมีพรรณาไว้วันใดในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน
ทั้งตอนแต่งงานพลายแก้วกับนางพิม แลตอนแต่งงานพระไวยกับ
นางศรีมาลา เพราะเป็นประเพณีที่ใช้กันในสมัยเมื่อแต่งงานนั้น
ประมาณเวลาไม่เกินกว่าร้อยปีมาแล้ว แต่ทุกวันนี้เปลี่ยนไปให้ผู้หญิง
ผู้ใหญ่ในญาติวงศ์หลาย ๆ คนคนน้ำให้เจ้าบ่าวเจ้าสาว ข้อนั้นก็คงมี
เปลี่ยนแปลงตามความนิยมผันแปรมาจากประเพณีเดิมโดยทำนองเดียว
กัน ที่นี้จะพรรณาถึงลักษณะการพิธีแต่งงานบ่าวสาวที่ทำกันเป็นประเพณี
ในชนต่างพวกต่างภาษาในสยามประเทศนี้โดยพิศดารต่อไป

ประเพณีแต่งงานชาวสาวอย่างไทย .

ลักษณะแต่งงานชาวสาวตามประเพณีไทยนั้น ถ้าบิดามารดา
ญาติพี่น้องที่มีบุตรหลานชาย เห็นสมควรจะแต่งงานมงคลแล้ว ก็สืบ
สวนแสวงหาบุตรหลานหญิงของท่านผู้ มีตระกูลแลทรัพย์สินสมบัติ อัน
สมควรจะทำงานมงคลให้อยู่กินด้วยกันเป็นสามีภริยาตามสมควรแก่
ตระกูลตน เมื่อหาได้ถูกใจแล้วก็หาผู้มีบันฑาศักติฤๅผู้ใหญ่ที่มีอายุ
เป็นเจ้าแก่ไปพทว่ากล่าวทนายตามฟังดูด้วยคำบิดามารดาญาติฝ่ายหญิง
นั้น เป็นการเจียม ๆ กันก่อน ว่าจะยอมยกให้ฤๅไม่ ฝ่ายบิดามารดา
ญาติหญิงถึงจะได้มีใจยอมยกบุตรหลานสาวให้ก็มักต้องขอวันเดือนกับผู้ชาย
ที่จะมาเป็นเขยมาให้ ไพร่ตรวจดูชตาราศีกับบุตรหลานสาว ว่าจะถูก
ต้องตามตำราสมควรทำการมงคลด้วยกันได้ฤๅไม่ บางทีบิดามารดา
ญาติชายหญิงทั้งสองฝ่ายเป็นที่รักใคร่กันสนิท ก็ว่าแล้วแต่กลลอคล
ไม่ขอวันคืนเดือนชางจะทำการมงคลมาสอบสวนตามตำหรับก็มี ที่
จริงแท้ใช้ว่าวันคืนเดือนชางแล้วจะมี ความเจริญไปตามตำราทุกการ
มงคลก็หาไม่ แต่บางทีถ้าไม่เชื่อตำราก็มีเหตุอันตรายได้จริง ๆ เหมือน
ตำรากล่าวไว้ ยากที่จะพิจารณาแก้ไขให้ชัดแจ้งได้ แต่การที่ขอให้หมอบ
ดูชตาศีเสียก่อนเช่นว่ามานี้ เป็นอุบายที่คอกีสถาน ๑ ด้วย เพราะถ้ามี
ความรังเกียจในตัวชายฤๅในสกุลชาย แม้ไม่อยากจะยกเหตุที่คิด
เห็นมาอ้างให้ชัดใจกัน ก็อาจจะบอกได้แต่ว่าชตาศีไม่ต้องกัน ถ้าขึ้น
ให้ตกแต่ง ก็จะมีเหตุอันตราย บางทีจะเป็นด้วยเหตุนี้ด้วย จึงชอบ
ประพุดกันโดยมาก

การมงคลรายใ้ผู้ปกครองทั้ง ๒ ฝ่ายกำหนดตกลงจะให้แก่งกัน
 แล้ว ก็ให้เจ้าแก้วทั้ง ๒ ฝ่ายพุดจาสัญญากันกำหนดทุนสินสอดแล
 หอขันหมากผ้าใ้ห้วคามสมควรแก่ตระกูล ครั้นตกลงยอมพร้อมกัน
 เป็นคำสัญญาทั้ง ๒ ฝ่ายแล้ว ถึงวันฤกษ์คิยามารดาญาติข้างฝ่าย
 ชาย ก็ให้เจ้าแก้วนำขันหมากมันไปใ้แก่บิดามารดาผู้ปกครองหญิง
 บิดามารดาญาติฝ่ายหญิง ก็หาเจ้าแก้วมาคอยรับขันหมากมันตาม
 สมควร ขันหมากมันนั้นมีขันใส่หมากทั้งผลกับพลใบขันหนึ่ง กับ
 ทองคำ จะเป็นทองทรายฤาทองใบอันมีน้ำหนักเท่าที่ตกลงกันไว้
 แลมีขนมต่าง ๆ ตามแต่จะรักไปใ้ แต่ข้างที่ใ้ไม่มีขันหมากมันค่อ
 กัน เพราะบิดามารดาญาติทั้ง ๒ ฝ่ายรักใคร่เชอถอกันอยู่แล้ว ขัน
 หมากมันนั้นเพื่อจะใ้เป็นประกันใ้ใ้แน่นอนตามถ้อยคำสัญญาข้างฝ่าย
 ชาย ถ้าฝ่ายชายใ้ไม่ได้ทำการวิวาหะมงคลตามสัญญา ขันหมาก
 มันนั้นฝ่ายชายจะขอคืนใ้ใ้ใ้ค่อเสียเปล่า หญิงนั้นเรียกกันว่าเป็น
 ม่ายขันหมาก เว้นแต่ถ้าหญิงมีเหตุช่วไปใ้ไม่ได้ทำการมงคลแก่ชาย
 ตามสัญญา ขันหมากมันนั้นค่อคืนแก่ฝ่ายชายจงครบ
 เมื่อมันกันเสร็จแล้ว จึงใ้กำหนดวันเดือนที่จะทำการมงคลตอนนั้น
 ถึงเวลาที่สร้างเรือนหอ ที่เรียกว่าเรือนหอ นั้น ก็คือเรือนอันจะเป็น
 ที่อยู่ของชายหญิงซึ่งจะทำการมงคลด้วยกัน ผู้ปกครองข้างฝ่ายชาย
 ค่อปลุกหาจิตบ้านฝ่ายหญิงใ้แล้วเสร็จ ก่อนวันทำการวิวาหะมงคล
 ข้างฝ่ายผู้ปกครองของหญิงยอมยกเรือนที่มีอยู่แล้วใ้เป็นหอ คิด
 เหาราคาแก่ฝ่ายชายพอสมควรมิใ้ค่อสร้างใหม่ใ้ลำบากก็มี ข้างที่

บ้านฝ่ายหญิงอยู่ริมแม่น้ำ ใช้แพเป็นเรือนหอก็มี แม้ที่สุดถ้าเป็น
 ตระกูลประกอบการค้าขาย ใช้เรือบรรทุกสินค้าเช่นเรือเข้าเป็นเรือนหอ
 สำหรับจะให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวได้ไปค้าขายด้วยกันก็มี ถ้าแลต้องปลูก
 เรือนหอ ประเพณีโบราณฝ่ายพวกข้างเจ้าสาวต้องเลี้ยงตคนที่มาทำงาน
 บางทีจะเป็นเหตุเพราะจะไม่ให้ต้องเปลืองค่าเลี้ยงคนนั่นเอง จึงมักเป็น
 ประเพณีที่ต้องปลูกเรือนหอเป็นการเร่งรัด มักจะปรับปรุงตัวไว้มานาน
 ทอนให้เสร็จแล้วขนมา ปลูกให้เสร็จในวันฤกษ์ที่ยกเรือนนั้น บางที
 เรือนหอปลูกเป็นแต่เรือนเครื่องผูกหลังย่อม ๆ พออยู่ได้ชั่วคราว ชนค
 นั้นเข้าใจว่าเป็นประเพณีเกิดขึ้นชั้นหลัง แต่งงานบ่าวสาวซึ่งตกลงกัน
 ว่าจะให้หญิงไปอยู่บ้านชายภายหลัง แต่บิดามารดาผู้ปกครองหญิง
 มีความสงสารลูก จึงให้ทำเป็นวิวาหะมงคล ประสงค์จะให้ลูกสาว
 อยู่บ้านเดิมกับสามีจนคุ้นเคยกันก่อน แล้วจึงจะให้ไปอยู่บ้านสามี
 เพราะฉะนั้นจึงไม่ต้องปลูกหอให้เป็นของมั่นคงถาวร

เมื่อปลูกเสร็จแล้ว ครั้นถึงวันก่อนจะถึงฤกษ์แต่งงานเรียกว่า
 วันสู่กนิย เวลาตอนเช้าผู้ปกครองข้างฝ่ายชายก็ให้ขันหมากไป
 หมายไปยังบ้านเจ้าสาว ขันหมากนั้นเป็นของกำนันสำหรับให้บ่าวให้
 เพื่อจะให้บิดามารดาฝ่ายหญิงคนละล่ำล้วย แล้วมีผ้าขาวสำหรับให้ผู้
 บิดามารดาญาติผู้ใหญ่ฝ่ายชายไปแล้วอีกล่ำล้วยหนึ่ง เมื่อเสร็จการ
 มงคลแล้ว ผู้ปกครองฝ่ายหญิงก็เอาผ้าขาวให้ผู้นั้นมัดเย็บย้อมเป็น
 สบงจีวร ถักเย็บเป็นมุ้งถวายพระสงฆ์อุทิศส่วนกุศลไปตามเจตนา
 ขันหมากซึ่งฝ่ายชายต้องยกหานั้นเป็น ๒ อย่าง เรียกขันหมากเอก

บางทีหญิงเจ้าแถมหนึ่งก็นั่งกลางอยู่บนหลักห่านออกมา เจ้าข้าเจ้าสาว
เข้าไปนั่งชิดกันก็เปนเสร็จชีวิตนี้ ในคืนวันนั้นเจ้าข้าก็ต้องนอนอยู่ที่หอ
มีเครื่องดนตรีกลศึกเป่าขลุ่ยร้อง เรียกว่ากล่อมหอคนหนึ่ง

รุ่งขึ้นถึงวันฤกษ์ก็เวลาเช้าพระสงฆ์มาพร้อมแล้ว เจ้าข้ากับเจ้า
สาวต้องใส่บาตรร่วมขันเดียวกัน ตักถวายทัพพีเดียวกัน ประเพณีแต่งงาน
ข้าสาวเช่นกล่าวมานี้เป็นแบบโบราณ แม้ทุกวันนี้ยังมีทำกันอยู่ใน
ประเทศบ้านนอกชาวสวนสนุกชุม แต่ในประจุบันท่านผู้มียศมีทรัพย์
ทำการมงคลแต่งงานบุตรหลานในวันฤกษ์วันเดียว เวลาเช้าเลี้ยง
พระสงฆ์ ถวายไทยทานต่าง ๆ และมีกระถางมังกรมีเจ้าสาวกับสิ่งของ
กล้วยส้มขนมต่าง ๆ มีผ้าชีบักปากกระถาง สิ่งของถวายพระสงฆ์นั้น
บิณฑบาตถวายช่างซ้ายช่างหญิงแบ่งปันกันหาถวายพระตามทิศกลางกัน
ครั้นพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว บิณฑบาตถวายฝ่ายหญิงจัดของคารุสำหรับ ๑
ของหวานสำหรับ ๑ ไปให้แก่บิณฑบาตฝ่ายชาย ในเวลาเช้า
วันเลี้ยงพระสงฆ์แล้วนั้นก่อน คือจะบอกเหตุให้รู้ว่าการเลี้ยงพระเสร็จ
แล้วให้นางขันหมากไปเจิกเท่านั้นฤกษ์อย่างไร บิณฑบาตถวาย
ชายเมื่อไรรีบของเลื่อนแล้ว จึงให้เจ้าแถมผู้ใหญ่นำทูนสินผ้าไหว้ขัน
หมากไปยังบ้านฝ่ายหญิง ลักษณะแห่ขันหมากก็เป็นอย่างประเพณี
เดิม ต่างกันแต่แห่เข้ามาอีกวัน ๑ เท่านั้น

ลักษณะแห่ขันหมากนั้น ผู้ปกครองข้างฝ่ายชายต้องเลือกสรร
ชายหญิงที่รูปร่างผอมท้วมแต่งตัวตามตระกูล ยกทูนสินผ้าไหว้ขันหมาก
มีผู้คนแห่ห้อมไปพร้อมมูลกัน ไปบอกญาติไปเรื่อยแล้วแต่ทางที่จะต้องไป

ยังบ้านบิฑามารดาฝ่ายหญิง มีของค่าน้ำเงินหมากๆ บางทีก็มีเครื่องคิด
 สัตว์เข้าไปเป็นสำคัญๆ ไปเรื่อย ๆ ก็มีโดยมาก แต่เงินหมากเฮนั่น
 จักให้หญิงรุ่นสาวแต่งตัวยกไปนำเคียบ ๆ นั้นจักหาหญิงที่มีตระกูลมีสามี
 แล้วยกไปเป็นคู่ ๆ กัน ต่อเคียบลงไปก็เป็นที่โล่งแล้วถึงเงินหมากแล้ว
 ให้เด็กผู้ชายยกตามไปโดยลำดับ ครั้นถึงบ้านบิฑามารดาฝ่ายหญิงที่
 ในบ้านก็ตั้งของไว้ แล้วจึงผู้ใหญ่นำเด็กแต่งตัวถือน้ำพานรองมีหมาก
 พลลงไว้รับ เรียกว่า เชิญขึ้นหมากขนมาบนเรือนหรือนั้น บิฑามารดา
 ฝ่ายหญิงให้เจ้าแก้วออกมารับขึ้นหมาก แล้วจึงหาผู้มีตระกูลทั้งสาม
 ภริยาแต่งตัวเต็มยศ หญิงนุ่งจีบหม่าหม่นนอนคลุมทั้ง ๒ บ่า มารับเย็ด
 เคียบเป็นคู่ ๆ กันตามมากแล่นอ้อย แล้วเจ้าแก้วฝ่ายหญิงยกเคียบกับ
 ขึ้นใส่เหล้ามะพร้าวอ่อนพานผ้าไหว้ผู้ไปไว้ในเรือน บิฑามารดาฝ่ายหญิง
 เส้นบอกผู้ย่ำตบตามประเพณีที่นับถือกันต่อ ๆ มา บางทีบิฑา
 มารดาฝ่ายหญิงไม่ให้ฝ่ายชายต้องจัดหาขึ้นหมากเฮกแต่เคียบมีเครื่อง
 เส้นไป ฝ่ายบิฑามารดาหญิงจัดหาสิ่งของเครื่องเส้นเองไม่ให้ลำบาก
 ด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย ถ้าเช่นนั้นก็มีแต่ทอนสินผ้าไหว้ตามสมควร

เมื่อผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเส้นเสร็จแล้ว ฝ่ายเจ้าแก้วข้างเจ้าสาวเรียก
 เอาทุนฝ่ายหญิงแต่เจ้าแก้ว บิฑามารดาเจ้าสาวก็เอาทุนออกมาที่เรือนหร
 นัยตรวจครบถ้วนด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่ายตามกำหนด แล้ก็ให้มีเงินเถาย่าง
 เงินสิ่งเงินเพื่อเป็นเศษนอกจากทุนออกไปข้าง เป็นเคล็ดที่จะให้ทุน
 ทรัพย์นั้นงอกงามมีความเจริญสืบไป เจ้าแก้วข้างชายหญิงพร้อมกัน

นำเงินทั้ง ๒ ฝ่ายมารวมเคล้าด้วยถั่วงาแบ่งน้ำมันหอมแล้วมอบให้บิคาร
 มารดาฝ่ายหญิงไว้ เมื่อเคล้าเงินทุนเสร็จแล้ว ฝ่ายข้างเจ้าสาวจัดสำรับ
 คาวหวานเลี้ยงเจ้าแก่ แล้วผู้ยกทุนสินผ้าไหว้ขันหมากตามผู้ใดแลไพร่
 พร้อมกัน แล้วจัดสิ่งของต่าง ๆ ให้แก่เจ้าแก่กับผู้ยกขันหมากเอก
 เคียงผ้าไหว้ แต่ขันหมากเวลานั้นแจกเงินคนละสิ่งข้างคนละเฟื้องบ้าง
 ฎาแจกเป็นผ้าขาวข้อมสี่ข้าง แต่คนที่ยกทุนสินนั้นเป็นธรรมเนียมถือกัน
 ว่าต้องให้ซึ่งละบาท เรียกว่าเป็นของแถมฝาก ครั้นจัดการเลี้ยงแถมฝาก
 กันเสร็จแล้ว เจ้าแก่ข้างเจ้าสาวแบ่งขันหมากเลวเป็น ๒ ส่วน คืน
 ไปให้ข้างบิคารมารดาเจ้าสาว (สำหรับไปเลี้ยงพวกเจ้าสาว) ส่วนหนึ่ง
 ฝ่ายข้างเจ้าสาวถ่ายเอาไว้ส่วนหนึ่ง เจ้าแก่ฝ่ายชายก็นำพวกที่ยก
 ทุนสินขันหมากกลับไป

ครั้นเวลาบ่ายเจ้าสาวกับพวกแต่งตัวตามยศตามศักดิ์ ก็พากัน
 ไปบ้านเจ้าสาว มีเครื่องมโหรีด้วยฎาไปเจียบ ๆ ก็มี

ครั้นถึงบ้านเจ้าสาว บิคารมารดาญาติหญิงนั้นให้ผู้ใหญ่พาเด็ก
 แต่งตัวถือพานหมากมาเชิญเจ้าสาว ๆ ต้องมีข่าเหน็บให้แก่เด็กที่มาเชิญ
 นั้นสัวยาทบ้างแปดบาทบ้าง ตามยศไม่มีกำหนดมากนักเลย แล้วผู้ใหญ่
 ก็พาเด็กกลับไปเรือนก่อนเจ้าสาว ๆ ตามขึ้นไปภายหลัง พวกเจ้าสาว
 ถือแพรวสี่ข้างสายสร้อยทองคำข้างคนละข้างยืนกันขวางทางประตูไว้ตาม
 ธรรมเนียม ๓ ชั้น ไม่ให้เจ้าสาวขึ้นไป ที่หนึ่งประตูบ้าน พวกเจ้าสาว
 ถามว่าประตูอะไร พวกเจ้าสาวที่กันขวางไว้นั้นบอกว่าประตูเงิน ชั้นที่
 สองประตูเรือน พวกเจ้าสาวถามว่าประตูอะไร พวกเจ้าสาวตอบว่าประตู

ทอง ชนทสามประต^๕เรือนหอพวกเจ้าข้าว่าถามว่าประต^๕อะไร พวกเจ้าสาว
 บอกว่าประต^๕แก้ว บอกชื่อประต^๕ถูกต้องทั้งนี้แล้ว พวกเจ้าข้าผู้ใหญ่
 คนหนึ่งเรียกว่าข้า^๕นำ ต้องให้เงินแก่พวกเจ้าสาวทั้งนั้นขวางประต^๕ไว้
 นั้น คนละสลึงบ้าง สองสลึงบ้าง บาทบ้างเป็นชั้น ๆ กัน ถ้าพวก
 เจ้าสาวบอกชื่อประต^๕ไม่ถูกต้องตามแบบแล้ว พวกเจ้าข้าก็ไม่มีใครจะ
 ให้เงิน ฤฯบางที่พวกเจ้าสาวทั้งนั้นขวางทางไว้มากถึงหลายแห่ง พวกเจ้า
 ข้าก็ต้องแจกเงินให้ทั่วไปตามสมควร กว่าจะขึ้นเรือนหอได้ก็เสียเงิน
 มากหลายคำ^๕ถึง พวกเจ้าสาวยกพานหมากน้ำชามาเลี้ยงพวกเจ้าข้า
 คนละที่ ครั้นเวลาเป็นพระสงฆ์สวดพระพุทธรูป เจ้าข้าก็ฟังพระสงฆ์
 สวดแต่ผู้เดียว เจ้าสาวหาได้มาฟังสวดมนต์พร้อมกันไม่ การสวดมนต์
 ในชั้นหลังมา เปลี่ยนเป็นทำบุญขึ้นเรือนใหม่ หาได้ให้พระสงฆ์สวด
 มงคลฤๅสาธนาบ้างแต่ก่อนไม่ ครั้นพระสงฆ์สวดจบแล้วก็พักรออยู่พอ
 สมควร เวลาที่ท่านผู้มีบันดาศักดิ์และผู้ใหญ่ญาติพี่น้อง ซึ่งได้เชิญมา
 รคน้ำทั้ง ๒ ฝ่ายพร้อมกันแล้ว ฝ่ายข้างเจ้าสาวก็จัดทหรคนน้ำมเคียงไปเสื่อ
 อ่อนปูพรมน้ำมนต์ตามสมควร มีมานกันยังให้เจ้าข้าเข้าไปอยู่ในที่นั้นก่อน
 แล้วเถ่าแก่พาเจ้าสาวออกมานั่งข้างซ้ายผู้ชาย ท่านผู้ใหญ่หยิบมงคล
 คู่ซึ่งพระสงฆ์ทำไว้มาสวมเคียงทั้ง ๒ เคียงกันหมอบก้มหน้าอยู่ ท่าน
 ผู้มีบันดาศักดิ์แลบิดามารดาญาติทั้ง ๒ ฝ่าย พร้อมกันร่อนน้ำพระพุท
 ธมนต์ด้วยน้ำสังข์แลขันสำริทให้พร พระสงฆ์สวดชัยนโตอีกครั้ง ๑
 แต่บางแห่งก็ให้พระสงฆ์กลยวิทเลียบก่อน จึงร่อนน้ำ พระสงฆ์ที่สวดใน
 การวิมาหะมงคลนั้นแล้วอาราธนาพระสงฆ์เป็นคู่ ๘ รูป ๑๐ รูป ๑๒ รูป

๑๔ รูปข้าง ฝ่ายชายนิมนต์กตงหนงหญิงนิมนต์กตงหนง ครั้นรอน้ำเสร็จ แล้ว เจ้าบ่าวออกมาผลัดผ้าถุงมีเงินชอกชายผ้าถุงไว้ตามสมควร ผ้าถุงที่ผลัดนั้นเท็กฝ่ายเจ้าสาวต้องมารับไปซักตากเก็บไว้ ถ้าไม่มีเงินชอกผ้าไว้แล้ว ผ้านั้นเท็กที่รับไปก็ใช้ได้ไม่ต้องคืนให้เจ้าบ่าว แล้วพวกเจ้าสาวก็จัดแจงเลี้ยงดูกันตามสมควรทั้ง ๒ ฝ่าย ท่านที่มารคนำก็กลับไป

เสร็จพิธีรอน้ำแล้ว บิถัมมารดาหญิงให้เชิญเจ้าบ่าวเข้าไปในเรือน บิถัมมารดาเจ้าสาว เอาผ้าขาว ๔ ศอกปลงกลางเรือน ยกเทียบกับชวค เหล้ามะพร้าวอ่อนกับผ้าไหว้วางบนผ้าขาว เจ้าบ่าวจกเทียนแปดคู่ ๓ ธูป คู่ ๑ แล้ว เอาแก่น้ำเจ้าสาวมาไหว้ผีย่าตายายพร้อมกับเจ้าบ่าว เอาแก่น้ำให้เจ้าบ่าวยกมือขวาชนข้าง ๑ เจ้าสาวยกมือซ้ายชนข้าง ๑ ประนมประสาธน์ กราบลงพร้อมกัน ๓ ครั้ง แล้วเจ้าบ่าวออกมาไหว้บิถัมมารดาญาติเจ้าสาวตามที่ใดจกผ้าไหว้ไปนั้นเรียงไปโดยลำดับ บิถัมมารดาญาติหญิงที่รับไหว้ให้พรแลให้เงินสิ่งของแก่เจ้าบ่าว แล้วจกสิ่งของแถมฝากเพื่อนเจ้าบ่าวตามสมควร เพื่อนเจ้าบ่าวพากันกลับไป ฝ่ายเจ้าแม่เจ้าสาวก็จกเลื้อมอนทนอนมานมิ่งเครื่อง เรือนเข้าไป ยุ่ดตกแต่งพร้อมแล้วเชิญให้ท่านผู้ใหญ่ผู้มีตระกูลทั้งสามมีภริยา ซึ่งมีความวิวัฒนาเจริญด้วยกันนั้นชำระกายสอาดแล้วเข้าไปยุ่ดทนอน เอาผักเขียวผลหนึ่ง หม้ออิฐใหม่ใส่น้ำหม้อหนึ่ง พานถั่วงาที่เหลืออกจากเกล้าทนสินพานหนึ่งเข้าไปวางไว้ข้างทนอน เป็นวิธีท่านผู้ใหญ่จะให้พรทั้ง ๒ ซึ่งทำการมงคลให้มีผลน้ำใจใสสะอาดอยู่เป็นสุขถึงอุทกธาราแลพัก ให้มีน้ำใจรักกันหนัก

หนึ่งทศศิลา ถ่วงงานเพื่อจะเสี่ยงว่าทั้ง ๒ จะมีความเจริญถาวรไป
 ภายหน้า ขอให้ถ่วงางอกงามบริบูรณ์ เจ้าแก่ทั้ง ๒ ผู้มีตระกูลวาง
 หมอนหนุนศีรษะเรียง หญิงให้นอนซ้ายชายให้นอนขวาตามตำราโบราณ
 ทั้งสองเจ้าแก่ผิวเมื่อนอนก่อนเป็นสังเขปแล้วให้สวดพรตามสมควร เอา
 ถ่วงมาประมวญไปรบในพนกีน ถ้าถ่วงางอกงามยินดีมาก ค็นวันนั้น
 มีมโหรีกล่อมห่อเป็นเพื่อนเจ้าข่าว ส่วนที่จะส่งตัวเจ้าสาวกับเจ้าข่าวที่
 เรือนหอ นั้น หาฤกษ์อีกอย่างหนึ่ง ตามตำราที่เรียกว่าวันเรียงหมอน
 ใ้ฤกษ์เมื่อใดบิดามารดาจึงจะส่งตัวเจ้าสาวให้เจ้าข่าว บางทีเจ้าข่าวต้อง
 นอนเฝ้าห่ออยู่คนเดียวหลายวัน บางทีฤกษ์ส่งตัวเจ้าสาวกับฤกษ์ทำการ
 มงคลร่วมวันเดียวกันในวันนั้น มารดาฤกษ์เจ้าแก่ก็นำเจ้าสาวมาส่งให้
 แก่เจ้าข่าวที่เรือนหอในเวลายามหนึ่งยามเศษ ประเพณีการแต่ง
 งานข่าวสาวคงกล่าวมาเป็นอย่างที่สองนี้มักทำกันโดยมาก แต่ทุกวัน
 นี้วิธีให้เจ้าข่าวกับเจ้าสาวเข้าไปเส้นผีให้ขี้ข่าวตายายในเรือนบิดามารดา
 หญิง แลให้เจ้าสาวฟังสวดธารณะใส่ยาตรกับเจ้าข่าวนั้นไม่มีใครจะมี
 ผู้ใดทำ เพราะจะคิดเห็นไปว่าเป็นที่ลอายแก่เจ้าสาวมาก พิเคราะห์
 ดูกฤกษ์แล้วก็เห็นว่าของโบราณท่านทำมานั้นเป็นการถูกมาก แต่การ
 ขี้ข่าวเจ้าข่าวเจ้าสาวอย่างแบบโบราณเล่นกันวันเรียงกันไป การรดน้ำ
 เจ้าข่าวเจ้าสาวที่ทำการโดยมากทุกวันนี้เป็นการก็สมควรแก่การมงคลแล้ว
 ลักษณะการส่งตัวเจ้าสาวนั้น แต่โบราณก็มีประเพณีอย่างหนึ่ง
 คือเมื่อถึงวันฤกษ์จะส่งตัว บิดามารดาก็ส่งสอนบุตรสาวให้มีคารวะ
 นบนอบยำเกรงเจ้าข่าว แล้วให้เจ้าแก่ ๒ คน ๓ คน พาเจ้าสาวไปส่ง

เจ้าบ่าวที่เรือนหอ เจ้าแก่ให้เจ้าสาวกราบเจ้าบ่าว แล้วพาคลาน
 เลยเข้าไปนั่งอยู่ในม่าน เจ้าบ่าวก็เคาะพู่หิ้วเจ้าแก่เป็นคำนับแล้ว
 เจ้าแก่ให้เจ้าบ่าวยื่นมือเข้าไปในม่าน ให้เจ้าสาวยื่นมือมาจับเกี่ยวกันไว้
 แสดงความว่าไต่ข้อมบกทั้งสอง ให้เป็นคู่สิทธิขาด แล้วเจ้าแก่สอน
 ให้เจ้าสาวกราบหมอนผู้ชายแล้ว นอนลงในเบื้องที่ของเจ้าสาวก่อน
 เจ้าบ่าว เพื่อจะให้เป็นที่ลี้ภัยให้เจ้าบ่าวมีความยำเกรงเจ้าสาว แล้วสอน
 เจ้าสาวว่า เมื่อเวลาจะนอนพร้อมกันสืบไปให้กราบขาตเจ้าบ่าวเสียก่อน
 ทุกวัน จะไต่เป็นศรีแก่ตนมีความเจริญไปภายหน้า เสร็จการสั่งสอน
 กันแล้ว เจ้าแก่ก็ออกไปนั่งพักอยู่กับเจ้าบ่าว พุทธาฝากฝังเจ้าสาว
 ว่ายังเป็นเด็กเล็กไม่รู้อะไร ให้เจ้าบ่าวสั่งสอนไปตามชอบใจเถิด เสร็จ
 แล้วเจ้าแก่ก็ลาเจ้าบ่าวออกไปจากเรือนหอ แต่ลักษณะที่ทำการกันโดย
 มากนั้น ในกลางคืนวันหนึ่งครั้นนั้นเอง พอมารดาสั่งสอนเจ้าสาวแล้ว
 มารดาเองฤๅเจ้าแก่ก็พาเจ้าสาวไปส่งให้เจ้าบ่าวที่ในเรือนหอ ไม่ได้
 ทำพิธีเกี่ยวข้องกันอย่างโบราณ ลักษณะการแต่งงานบ่าวสาวดังกล่า
 มานี้ เป็นประเพณีที่ไทยประเพณีกันโดยมาก แต่ยังมีแปลกไป
 เป็นอย่างอื่นบ้าง จะกล่าวไว้ให้ปรากฏข้างบางอย่าง.

ลักษณะแต่งงานบ่าวสาวของไทยชาวเมืองพัทลุง สงขลา
 (ได้มาแต่หม่อมเจ้าวัชรินทร์)

—————
 ดำเนินความว่า เมื่อบิดามารดาฝ่ายชายเห็นสมควรจะขอบุตรสาว
 ผู้ใดทำการมงคลกับบุตรชายของตนแล้ว ถึงวันฤกษ์ก็บิดามารดา

ฝ่ายเจ้าบ่าว จึงแต่งให้เจ้าแก้วไปแยบถาม^๑ บิคารมารดาฝ่ายเจ้าสาว ว่า คนนั้น ๆ จะมาขอลูกสาวทำการมงคลกับบุตรชายคนนั้นจะไ้ฤาไม่ได้ ถ้าบิคารมารดาเจ้าสาวจะไม่ให้ก็กล่าวคำว่าย^๒เจ้าแก้วว่า บุตรสาวยังเด็กเล็กอยู่ยังไม่รู้จักการเข้าเรือน อย่าเพ้อมาขอเลย ถ้าจะให้ก็ทำให้แต่งงานหมากมาตามประเพณีเถิด จะควรทำการมงคลด้วยกันไ้ฤาไม่ได้ก็สุกแล้วแต่หมอบ^๓จะบรรณาทย เจ้าแก้วที่มาแยบกก็กลับบอกกับบิคารมารดาเจ้าบ่าวตามคำบิคารมารดาเจ้าสาวกล่าวนั้น

ครั้นไ้วันฤกษ์ก็ บิคารมารดาเจ้าบ่าวก็จัดหาขัน ๑๒ นกัษัตริ^๒ ๓ ขันแล้วเอาพลทั้งกำหมากทั้งลูกลำค^๒บใส่ลงในขันเต็มทั้ง ๓ ขัน แล้วจัดหาเจ้าแก้วที่เป็นคนมีตระกูลตามสมควร ๒ คน ๓ คนกับคนถือขันหมาก ๓ คนนำขันหมากไปเรือนบิคารมารดาเจ้าสาว ๆ ก็จัดแจงปล^๒เสิร์ฟขันหมาก เจ้าแก้วนำขันหมากไปนั้น ก็กล่าวถ้อยคำขอหญิงโดยไม่ตรี บิคารมารดาเจ้าสาวก็รับถ้อยเขาหมากพล^๒ในขันไว้ เจ้าแก้วก็ลากลับไป บิคารมารดาเจ้าสาวก็เอาหมากพล^๒ที่มาขอลูกสาวนั้นแกล^๒ให้ตามบรรดาญาติพี่น้องอันสนิทแล้วปล^๒ฤษาหา^๒รอกันว่า คนนั้นให้เจ้าแก้วมาขอบุตรสาวทำการมงคลกับบุตรชายคนนั้น บรรดาพวกพี่น้องทั้งปวงจะเห็นประการไ้ยัง ถ้าเจ้าบ่าวเป็นคนประพฤติก^๒การชั่วฤาเป็นคนเกียจคร้านไม่ทำมาหากิน ญาติพี่น้องก็ทักท้วง ถ้าเจ้าบ่าวเป็นคนประพฤติก^๒การทำมาหากินสุจริตแล้ว ญาติพี่น้องทั้งปวงก็เห็นดี ควรจะทำการมงคลด้วยกันไ้

๑ คำว่า แยกถาม ก็คือถามโดยแยกถาม

๒ ขัน ๑๒ นกัษัตริ เป็นขันทองเหลืองอย่างโบราณ จำหลักลายรูป ๑๒ นกัษัตริไว้ที่ขอบ

ครั้นอยู่มา ๘-๑๐ วัน บิฑามารดาเจ้าบ่าว จึงให้เจ้าแก่ไปถามบิฑามารดาเจ้าสาวว่าที่มาขอบุตรสาวไว้นั้นได้ย่ถูกษาคถกลงกันอย่างไร ถ้าบิฑามารดาเจ้าสาวจะไม่ยอมยกบุตรสาวให้ก็ตอบว่า ได้ถามบุตรสาวแล้วบุตรสาวว่าไม่สมัครรักใคร่กับชายคนนั้น บางทีก็พูดว่าย่ถูกษากับญาติพี่น้อง ๆ เขาไม่เห็นด้วย ถ้าจะให้ บิฑามารดาเจ้าสาวก็กล่าวคำว่าย่ผู้ใดผู้แก่ว่า ได้ย่ถูกษาศาสนาพี่น้องเห็นดีพร้อมกันแล้ว ถึงวันนั้นก็ให้มาขันหมากบรรณสัก ๓๐ ขัน ๕๐ ขัน (ตามคุณานุรูปของเจ้าบ่าวเจ้าสาว) เจ้าแก่ก็กลับไปแจ้งความกับบิฑามารดาเจ้าบ่าวตามคำบิฑามารดาเจ้าสาวกล่าวนั้น บิฑามารดาเจ้าบ่าวจึงหาฤกษ์แล้วแต่งให้คนไปแจ้งกับบิฑามารดาเจ้าสาวว่า ฅวันเดือนนั้นขันหมากเท่านั้นเป็นวันที่ จะให้เจ้าแก่นำขันหมากบรรณไป ฝ่ายบิฑามารดาเจ้าสาวก็จัดแจงตระเตรียมหาของสำรับไว้ ที่จะรับเลี้ยงตามสมควร

ครั้นถึงกำหนดวันก็ บิฑามารดาเจ้าบ่าวก็จัดขัน ๑๒ นิกัษัตริ ๓ ขัน นอกหน้านั้นใช้ขันเลว ๓๐ ขัน ๕๐ ขัน แต่ขัน ๑๒ นิกัษัตริ ๓ ขันนั้นเรียกว่าขันหัวขัน ๓ ขันคางขัน ๓ ขันคอขัน ๑ ใช้หมากสงปอกเปลือกแล้วทั้งลูก แล้วเอาพลล่ำคัยเป็นยอดขันไป เอาหมากใส่ไว้กลางขันทั้ง ๓ ขัน นอกแต่นั้นใช้หมากสงทั้งเปลือกกับพลพอบเต็มขัน แล้วเอาแพท่างสี่กลุมขันหมากหัว ขันหมากคาง ขันหมากคอ รวม ๓ ขัน ขันหมากพลทั้งนั้นกลุมผาลายสี่เหลี่ยม ครั้นแต่งขันหมากแล้วก็จัดคนเจ้าแก่ผู้ชาย ๔-๕ คน ผู้หญิง ๔-๕ คน กับหมอลำหรือที่ระบุบรรณท่ายคน ๑ กับผู้หญิงถือขันหมากแต่งตัวสะอาดเรียบร้อยครบกับ

ชันหมาก ครั้นไต่ถูกก็ยกชันหมากไป บิคามารดาเข้าช่วยก็ไปด้วย
 ครั้นไปถึงบันไดเรือนบิคามารดาเจ้าสาวให้คนเอาหมอน้ำมนต์ออกไปยื่น
 คอยประพรมชันหมากอยู่ที่บนชานเรือนริมบันได แล้วคนที่ถือชันหมาก
 ๓ ชันนั้น ก็ถือเลยเข้าไปตั้งไว้ที่ปลายขาในประธานเรือนบิคามารดา
 เจ้าสาว แต่ชันหมากพลันวางไว้นั้นเสื้อข้างนอก แล้วบิคามารดาเจ้า
 สาวก็จัดสำรับอาหารหวานเลี้ยงคนแก่แลพวกถือชันหมากทั้งนั้น แล้ว
 แล้ว ๆ พวกถือชันหมากทั้งนั้นก็กลับไป ฝ่ายบิคามารดาเข้าช่วยกับ
 บิคามารดาเจ้าสาวแลคนแก่ พร้อมกับบุญตาพี่น้องทั้ง ๒ ฝ่าย ก็
 เรียกหมอมุขมาข้างเข้าบ่าว ๓ เจ้าสาว ๓ ข้างละคน บอกกับเขื่อนวนคน
 ชันแรมเวลามาที่เข้าบ่าวเจ้าสาวให้หมอดตรวจดูตำราษี หมอก็คำนวณ
 ฤกษ์ยามมงคล แล้วลัษณชตาเข้าบ่าวเจ้าสาวทั้งสอง ถ้าเห็นว่าไม่ถูก
 ต้องกัน บิคามารดาเจ้าสาวก็กล่าวคำว่าจะแต่งให้อยู่ด้วยกันไม่ได้ เพราะ
 เขื่อนวนคนไม่ถูกต้องกัน ถ้าเห็นว่าลัษณชตาจรเกาฏมฤตถูกต้องกัน
 ก็แล้ว บิคามารดาเจ้าสาวก็กำหนดกับบิคามารดาเข้าบ่าวว่า หมอให้
 ทำการขนันการมงคลวิวาหะออกให้ ให้มาชันหมากใหญ่ตามประเพณี
 เดิม แล้วบิคามารดาเจ้าสาวก็กล่าวตักทอลิ้นสือกชันหมากกับบิคา
 มารดาเข้าบ่าวต่อหน้าผู้เฒ่าผู้แก่แลหมอทั้ง ๒ คนว่า จะเอาของสัก ๕
 คำสิ่ง ฤๅ ๓ คำสิ่ง ฤๅ เท่าใดตามควร เงินสักสองร้อยเหรียญ
 ร้อยเหรียญห้าสิบเหรียญ ฝ่ายชาวสักห้าพิฑฤๅสามพิฑ รูปเทียนสิ่ง
 ละ ๕ แพร่ฤๅสิ่งละ ๓ แพร่ ชันหมากสัก ๑๕๐ ชัน ฤๅ ๓๐๐ ชัน ฤๅ ๕๐๐ ชัน

ตามคุณานุรูปคนทั้งสอง ฝ่ายบิณฑบาตเจ้าข้าก็รับตามคำบิณฑบาต
เจ้าสาวตกทอด แล้วบิณฑบาตเจ้าข้าแลเจ้าแก่ก็กลับไปบ้าน แต่นั้น
บิณฑบาตเจ้าข้าเจ้าสาว ก็ไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนถามข่าวทุกข์สุขซึ่ง
กันแลกันอยู่เสมอ

ครั้นถึงกำหนดขบถมณฑลวิเวกให้ตามหมอตำนายไว้นั้นบิณฑ
บาตเจ้าข้าเจ้าสาวก็ให้หมอคำนวณหาวันที่จะทำการวิเวกมณฑล
ครั้นหมอคำนวณได้ว่า ต่อวันนั้นเดือนนั้นขึ้นแรมเท่านั้นเป็นอศุภฤกษ์ก็
แล้วบิณฑบาตเจ้าข้าก็ไปจัดแจงปลูกเรือนหอที่บ้านบิณฑบาตเจ้าสาว
ตามสมควรเสร็จแล้ว บิณฑบาตเจ้าข้าเจ้าสาวก็จัดแจงปลูกเป็นโรง
ใหญ่เรียกว่าโรงมัท ตรีเตรียมซื้อหาสิ่งของจะทำการ แล้วบิณฑบาต
เจ้าข้าเจ้าสาวก็จัดแจงแต่งสำรับหวาน ยกไปให้ตามพวกญาติพี่
น้องแลพระหลวงชนหมั้นแลกรรมการผู้มีอันศักดิ์ เป็นการบอกแขก
ช่วยทำการวิเวกมณฑลตามสมควรทั้ง ๒ ฝ่าย แล้วบิณฑบาตเจ้าข้า
จัดหมากซองเขาไปให้บุตรชนนางที่หนุ่ม ๆ เชิญเป็นเพื่อนข่าวตามสมควร
แล้วก็จัดแจงเหล่าเข้าหวานเครื่องสำหรับเลี้ยงแขกไว้พร้อมแล้ว ก็
จัดที่แต่งขันหมากตากเพดานด้วยผ้าขาวปูพรมปูผ้าขาว แล้วเอาขันหมาก
วางลงบนผ้าขาว ใช้ขัน ๓๒ นิกัษัตริ ๓ ขัน ขันหมากพล ๑๕๓ ขันฤ ๑๐๓
ขัน ฤ ๕๑ ขันวางลงไว้นับเสื่อพร้อมกันแล้ว เชิญเจ้าแก่ที่เข้าใจการมา
ให้จัดลำดับพลเป็นยอกพนมขึ้นไป ใช้หมากส่งปอกแล้วทั้งลูกไล่กลาง
ขันทั้ง ๓ ขัน แล้วเอาแพอย่างคัสต่าง ๆ กันคลุมลงทั้ง ๓ ขัน แต่
ขันหมากพลทั้งนั้นใส่หมากพลเต็มทุกขัน แล้วจัดเหล้ากระถาง ๑ ไก่ต้ม

ตัว ๑ เป็ดตัว ๑ อปเทียนเข้าเห็นบวเข้าเจ้าชนมพร้อม ใส่ในโต๊ะ
 ปักปลาสำหรับ ๑ เรียงชื่อว่าขันนาคตาม เหาะพระว่าอ่อนปลอกเปลือกแล้ว
 ๓ ผลโต๊ะ ๑ กล้วยสักโต๊ะ ๑ อ้อยคักเป็นท่อน ๆ โต๊ะ ๑ ทองคำใส่พานถม
 เงินใส่ขันถม ครันจักขันหมากเสร็จแล้ว ก็เลี้ยงบุญาคัพ้องผู้ที่มา
 ช่วยการ แลคนที่จะถือขันหมากก็ต้องเอาหมากพลูไปบอกออกปากวิ
 วานทุกคน

ครันรุ่งขึ้นเข้าเป็นวันมหาสิทธิไสยคฤมฤกษ์ดีแล้ว ก็จัดผู้หญิง
 มีตระกูลให้ถือขันหมากหัว ขันหมากคาง ขันหมากคอ ๓ ขัน แล
 ขันหมากพลูทั้งนั้นให้ผู้หญิงสาว ๆ แต่งตัวสะอาดเรียบร้อยถือคนละขัน
 ครันไถ่ฤกษ์หมอลั่นฆ้องแล้ว เจ้าแก้วเป็นคนผู้คุมตระกูลประมาณห้าคน
 หกคน ออกเดินนำขันหมาก แต่ขันหัวคางคอทั้ง ๓ ขันนั้น ต้อง
 มีคนกางร่มไปทั้ง ๓ ขัน แล้วยกออกเดินเป็นลำดับเรียงตัวกันไปเป็น
 จังหวะเรียบร้อย มีผู้ชายถือขึ้นเดินเคียงข้างละเจ้าคนสิบคน แล้วยก
 หมากพลูใส่ขันถมเล็ก ๆ ให้คนที่เข้าใจถือล่องนำไปเรือนบิดามารดาเจ้า
 สาวก่อน เป็นขันหมากบอกให้รู้ว่าคนมาน้อยเท่านั้นจะไปถึงเวลานั้น
 บิดามารดาเจ้าสาวจะได้จัดแจงการรับรองตามธรรมเนียม ครันขันหมาก
 เดินพ้นประตูบ้านเจ้าสาวออกไปถึงกลางถนน ก็ยืน ๔ นั้ ๕ นั้
 เพื่อจะให้รู้ไปถึงบ้านเจ้าสาวว่าคัลกระบวนขันหมากเดินแล้ว ครันไปถึง
 ประตูบ้านเจ้าสาวก็ยืนอีกครั้ง ๑ แล้วยกเข้าไปถึงบันไดเรือน ฝ่าย
 บิดามารดาเจ้าสาวก็แต่งให้เจ้าแก้วถือหมอนำมนต์ออกไปคอยรับอยู่ที่บันได
 เรือน ครันขันหมากถึงก็เอานำมนต์ประพรมขันหมากทุก ๆ ขัน แล้ว

นำขันหมากเข้าไปข้างใน แต่ขันวัดคำมากับขันหมาก ๓ ขัน กับพานใส่ทองขันใส่เงินนั้น ผู้ถือต้องถือเลยขึ้นไปวางบนผ้าขาวในห้องเรือน แล้วญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวก็จุดเทียนชน ๒ เล่ม เป็นเทียนเจ้าบ่าวเล่ม ๑ เทียนเจ้าสาวเล่ม ๑ ประกาศบอกป้าตายายอีกเส้นเสร็จแล้ว จึงจัดแจงสำหรับคารวทานเลี้ยงคนเก่าแก่แลคนถือขันหมากเสร็จแล้วก็กลับไป

ท่นฝ่ายข้างบิดามารดาเจ้าบ่าว ก็จัดแจงจัดสำหรับคารวทานเลี้ยงเก่าแก่แลเพื่อนบ่าว ครั้นเลี้ยงแล้ว จึงแต่งตัวเจ้าบ่าวให้หมอบเศกน้ำมันใส่ผมเศกแบ่งผัดหน้าเศกขผงสีปาก แล้วนุ่งผ้าใส่เสื้อให้เปลี่ยนาราชพอได้ฤกษ์ดีในเวลาเช้าเก่าแก่ก็นำเจ้าบ่าวลงจากเรือนไป เพื่อนบาวก็เดินห้อมล้อมเจ้าบ่าวไป พอออกจากประตูบ้านก็ยิงชนครึ่ง ๑ เก้านัด สิบนัด ไปถึงกลางทางยิงครึ่ง ๑ ยี่สิบนัดสามสิบนัด ไปถึงประตูบ้านเจ้าสาวยิงอีกครั้ง ๑ ยี่สิบนัดสามสิบนัด ฝ่ายพวกเจ้าสาวก็ยิงชนร้อยยี่สิบนัดสามสิบนัดเหมือนกัน แต่พวกเจ้าสาวยิงประตูบ้านไว้ก่อน เจ้าบ่าวต้องให้คนเอาเงินให้ผู้ยิงประตูประมาณสัก ๔ ย่าไป ๕ ย่าไป ๗ หนึ่งนั้นคือเงินรูเบี่ยสามสลึง นายประตูจึงยิงประตูให้ เก้าแก่ก็นำเจ้าบ่าวเลยเข้าไปถึงขันโต บิดามารดาเจ้าสาวก็แต่งด้วยตรฤาหลานที่ยังไว้จุกออกไปคอยล้างเท้าให้เจ้าบ่าว ครั้นเจ้าบ่าวไปถึงแล้ว เด็กนั้นก็เอาขันถมฤาขันเงินคักน้ำล้างเท้าให้เจ้าบ่าว เจ้าบาวก็เอาเงินให้เด็กนั้นประมาณ ๑๔ ย่าไป ๑๕ ย่าไป แล้วเก่าแก่ฝ่ายเจ้าสาวก็เอากรรชิงกางรับเจ้าบ่าว ขุนม็อนขึ้นไปท้โรงมัต แลที่โรงมัตนั้นคาตเพดานปูเสื่อตั้งม้าตัว ๓ มีเครื่องบูชาพระเทียน ๗ เล่ม หมาก ๗ คำ ดอกไม้ ๗ ดอก

หมอนใบ ๓ เขาหมาก ๓ คำ เทียน ๓ เล่ม เงิน ๓ สลึงวางเรียงไว้
บนหมอน พวกญาติพี่น้องของเจ้าสาวก็มาคอยรับอยู่ที่โรงมัตนั้น ครั้น
เจ้าบ่าวถึงโรงมัตแล้ว เจ้าบ่าวก็กราบพระสงฆ์ ๓ คน แล้วกราบลงอีก
หนึ่ง ๓ แล้วเอามือกวาดหมากกับเงินซึ่งอยู่บนหมอนข้างซ้าย แล้วกราบ
ลงหนึ่ง ๓ กวาดหมากแลเงินข้างขวา แล้วกราบลงหนึ่ง ๓ กวาดหมาก
แลเงินกลางหมอนเข้ามาหาตัว เสร็จแล้วกราบอีก ๓ คน รวมเป็น ๙ คน
แล้วเอาใบพลู ๓ ใบค้ำเทียนข้างซ้าย ค้ำเทียนข้างขวา ค้ำเทียนกลาง
หมอนแล้วเจ้าแก้วข้างเจ้าสาวก็ออกไปขโมยเจ้าบ่าวเข้าไปในห้องที่เจ้าสาว
อยู่ เจ้าบ่าวต้องเสียเงินค่าเบ็ดประตูอีกประมาณ ๕ ย่าไป ๕ ย่าไป
ครั้นเจ้าบ่าวเข้าไปถึงในห้องแล้ว เจ้าสาวก็เอาผ้าเช็ดให้เจ้าบ่าวผัดแล้ว
เจ้าแก้วให้เจ้าสาวกราบเจ้าบ่าว ๓ คน แล้วเจ้าแก้วพาเจ้าบ่าวเจ้าสาว
ออกไปที่โรงมัต ให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวนั่งบนอาสนะที่ตั้งบายศรี ให้เจ้าบ่าว
กับเจ้าสาวหมอบชิดใกล้กัน พวกญาติพี่น้องแลเจ้าแก้วเพื่อนย่าวทั้งนั้น
ก็นั่งล้อมโดยรอบ ตาหมอกก็ชักวงสายสิญจน์ แล้วจุดเทียนค่านับคร
สวสัคเค นโมจบแล้ว ก็กล่าวถ้อยเชิญขวัญเจ้าบ่าวเจ้าสาว ลั่นฆ้อง
ไชโยให้ร้องเป็นการเอิกเกริก แล้วเบ็ดคลมบายศรีเวียนเทียน ตาหมอก
ก็สวทษยันโตไปรอบเข้าตอก เวียนเทียนได้เจ็ดรอบเกวรอบแล้วค้ำเทียน
โยกควันไปข้างเจ้าบ่าวเจ้าสาว แล้วตาหมอกก็เอาช้อนมุกตักน้ำมะพร้าว
อ่อนให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวกินคนละช้อน แล้วเจ้าแก้ว ๒ ฝ่ายก็ช่วยไชย
มงคลให้พร แล้วเอาเงินเจิมขวัญให้คนละ ๒๐ ย่าไปข้าง ๓๐ ย่าไปข้าง
คนละ ๒๐ เหยียบย่ำข้าง ๓๐ เหยียบย่ำข้าง คนละ ๒๐ เหยียบย่ำข้าง ๗๐ เหยียบ

ข้าง ตามถนนรูป ครั้นเสร็จการทำขวัญแล้ว เจ้าสาวก็กลับเข้า
ข้างใน เจ้าข่าวก็จักสำรับข้าวหวานเหล้าเข้าเลี้ยง^{ไป}แก่แม่แลเพื่อนบ้าน
เป็นการสนทนอย่างยิง แล้วข้างบิดามารดาเจ้าสาวก็จัดของแถมพกให้
แก่เจ้าแม่แลเพื่อนบ้าน บรรดาที่ได้เงินขวัญตามมากแลนอຍทั่วทุกคน
แล้วต่างคนก็ต่างกลับไปบ้าน ฝ่ายเจ้าข่าวกก็กลับเข้าไปในห้องที่เจ้าสาว
อยู่ เจ้าสาวก็ยกสำรับข้าวหวานมาตั้งให้เจ้าข่าว แล้วเจ้าสาวเข้าไปเปิด
ฝาชีฝาด้วยขามนึ่งคอยปฏิบัติเจ้าข่าวยู่จนรับประทานแล้ว ๆ เจ้าข่าวก
ก็ถอกแหวนใส่ในพานผ้าเช็ดมือให้เจ้าสาววงหนึ่ง ครั้นเวลาเย็นใกล้จะค่ำ
ให้นิมนต์พระสงฆ์ ๕ รูปมารคนำมนต์เป็นเสร็จการพิธี ต่อมาในวันนั้น
พอค่ำลงประมาณยามเศษ เจ้าแม่^{นำ}เจ้าสาวออกไปส่งให้เจ้าข่าวที่
ในห้อง การมงคลว่าสาวชาวเมืองพิทลุงส่งขลากล่าวมาเป็นสังเขป
แต่เท่านั้น

ลักษณะแต่งงานบ่าวสาวอย่างลาวพุงดำ

ประเพณีการมงคลแต่งงานบ่าวสาว ในประเทศเมืองเชียงใหม่
เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน เมืองน่าน ที่เรียกว่าลาวพุงดำนั้น
บรรดาเจ้านายท้าวพระยาราษฎรที่มีบุตรสาว ถ้าเห็นว่าบุตรสาวของ
คนสมควรจะทำการมงคลแก่บุตรชายของผู้ใด ที่บิดามารดาหญิง
มิใ้รักใคร่นั้น ครั้นถึงวันฤกษ์งามยามดี บิดามารดาหญิงก็พูกา
กับบิดามารดาของชายนั้นว่า จะขอเอาบุตรชายไปเป็นบุตร เมื่อตกลง
กันฝ่ายบิดามารดาชาย ก็บอก บิดเขยวันคืนบุตรชายของตนนั้นให้ แก่บิดา

มารดาหญิง ๆ ก็บอกยเคือนวันคืนบุตรสาวตนให้แก่บิดามารดาชาย ต่าง
 คนก็หาหมอโหรมาคุยเคือนวันคืนบุตรที่จะทำการวิวาหะมงคล ถ้าไม่
 ถูกต้องกัน ก็พูดจาบอกกล่าวกันว่า ยเคือนบุตรชายหญิงซึ่งจะทำการ
 วิวาหะมงคลไม่ถูกต้องกัน จะให้ทำการมงคลกันไม่ได้ ถ้าถูกต้อง
 ตามตำราที่เป็นที่ตกลงพร้อมกันแล้ว บิดามารดาชายหญิงทั้ง ๒ ฝ่าย
 ก็หาวันฤกษ์ดี กำหนดทำการมงคลบุตรชายหญิงด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย
 ครั้นถึงกำหนดวันฤกษ์ดี บิดามารดาฝ่ายชายหญิง ต่างคน
 บอกญาติพี่น้องมาประชุมพร้อมกันที่บ้านเรือนบิดามารดาชายหญิงทั้ง ๒
 ฝ่าย แล้วบิดามารดาฝ่ายหญิงก็จัดขันหมากขึ้นพล ๘ กรวย เทียน
 ๘ คู่ เข้าตอกคอกไม้ใส่ในขันหนึ่ง เรียกว่าขันไถ่ผี แล้วจัดขันอีก ๒
 ขันมีเทียน ๘ คู่ เข้าตอกคอกไม้ เรียกว่าขันขออนญาติบิดามารดา
 ฝ่ายชายคนละขัน ให้ญาติพี่น้องเจ้าแก่ฝ่ายหญิงไปให้แก่บิดามารดาชาย
 บิดามารดาชายรับเอาสิ่งของไว้ แต่เทียนคอกไม้หมากพลของไถ่ผี
 นั้น บิดามารดาชายแบ่งไว้ ๔ คู่ คืนให้แก่เจ้าแก่แลญาติฝ่ายหญิง
 กลับคืนไป ๔ คู่ เมื่อเวลาเจ้าแก่หญิงเอาสิ่งของไว้แล้วแลขันหมาก
 ไปขอชายนั้น บิดามารดาญาติพี่น้องฝ่ายชายพร้อมกันจัดสำรับคาว
 หวานเหล้าเข้าเลี้ยงดูตามสมควรแล้ว เจ้าแก่ฝ่ายชายก็นำเจ้าข่าวกับ
 เพื่อนบ่าวแลญาติพี่น้องเจ้าข่าว ไปบ้านบิดามารดาหญิงพร้อมกับ
 เจ้าแก่ญาติพี่น้องฝ่ายหญิงในวันเวลาเกียวนั้น บิดามารดาฝ่ายหญิง
 จัดให้เจ้าแก่ ๓-๔ คนมาคอยรับเจ้าข่าวอยู่ที่ประตูบ้าน ครั้นเจ้าข่าวไปถึง
 ประตูบ้านแล้ว เจ้าแก่เจ้าข่าวก็นั่งพักอยู่ที่เจ้าแก่เจ้าสาวก็นำเอาแก้วมา

ให้เป็นสวัสดิมงคลอยู่ก็มีสุข เถ้าแก่เจ้าสาวก็ตอบว่าดีแล้วจะไปไหนไปไหน
มงคลขอรับเอาไว้ เถ้าแก่เจ้าสาวก็จึงมือเจ้าบ่าวไปขึ้นเรือนบิดามารดา
เจ้าสาว บิดามารดาเจ้าสาวแต่งงานขอพรญาติพี่น้องไว้ ให้พอกับญาติพี่
น้องที่เป็นผู้ใหญ่สมควรจะให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวขอพรนั้น มีเข้าตอกคอกไม้
เทียน ๔ คู่ แล้วให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวมาพร้อมกัน ต่างคนต่างหยิบขึ้นเข้าตอก
คอกไม้เทียนไปให้แก่บิดามารดาญาติพี่น้องผู้ใหญ่ทุก ๆ คนแล้ว ก็ยก
มือไหว้ขอพรด้วยกัน ฝ่ายญาติพี่น้องที่ได้รับขึ้นขอพรแล้ว ต่างคนก็ให้
สินให้พรแก่เจ้าบ่าวเจ้าสาว ครั้นเสร็จแล้วบิดามารดาชายหญิงเชิญแก่
บ้านมาเป็นพยานด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แก่บ้านถามชายเจ้าบ่าวว่าทรัพย์สิน
สิ่งของเจ้าบ่าวมีมาสู่เจ้าสาวเป็นทุนทำมาหากินเท่าใด ถ้าชายมีทรัพย์สิน
สิ่งของ ๆ คนมีมาเท่าใด ก็บอกให้แก่บ้านทำบัญชีไว้ตามมากแล
น้อย พร้อมด้วยเถ้าแก่ญาติพี่น้องทั้ง ๒ ฝ่าย ถ้าชายไม่มีทรัพย์สิน
สิ่งของ ก็บอกว่าไม่มีสิ่งใด จะช่วยกันทำมาหากินเลี้ยงกันไป ญาติ
พี่น้องฝ่ายหญิงก็จึงล่ำรับคาวหวานเหล้าเข้าเลี้ยงดูจ้อยชอกัน จ้อยช
นั้นคือหมอบ่าบหมอบัร่า ตามเพศพงศ์ตามสมควรแก่เวลา แล้ว
เถ้าแก่กับญาติพี่น้องทั้ง ๒ ฝ่าย ต่างคนต่างก็ไปบ้าน ฝ่ายเถ้าแก่
เจ้าสาวก็ทักซ้อมผู้เล่นดนตรีบนมุ้งแล้ว พาเจ้าสาวไปไว้ในช่อม
นั้น ๆ คือห้องเรือนของบิดามารดาเจ้าสาวนั่นเอง ทำเป็นฝักันไว้แต่
เฉพาะห้องหนึ่งสองห้องข้าง แล้วเถ้าแก่ก็จึงมือเจ้าบ่าวเข้าไปในช่อม
ให้อยู่กับเจ้าสาว ๒ คน เถ้าแก่ก็กลับออกมา

ครั้นเจ้าข้าวเจ้าสาวอยู่ด้วยกันครบ ๗ วันแล้ว บิคารมารดาเจ้าสาว
เรียกตัวเจ้าข้าวมา พุดถามอบบ้านเรือน ที่นาข้าง มาโคกระบือข้าคนให้ กับ
เจ้าข้าว ให้เอาใจใส่ระวังปลูกปักรักษาทำมาหากินต่อไป แต่ทรัพย์สิน
สิ่งของฝ่ายบิคารมารดาจะให้แก่บุตรชาย บุตรสาวเป็นทุนสินทำมาหากิน
ด้วยกันนั้น บิคารมารดาฝ่ายชายฝ่ายหญิงหาได้หิยบอกให้ไม่ ให้แต่
ของตกแต่่งเมื่อเวลาทำการวิวาหะมงคลเท่านั้น ต่อภายหลังบิคารมารดา
เจ้าข้าวเจ้าสาวถึงแก่กรรมแล้ว เจ้าข้าวเจ้าสาวจึงจะได้ทรัพย์สินส่วนของ
บิคารมารดาตามสมควร เป็นประเพณีการมงคลบ่าวสาวในประเทศ
พม่าดังนี้

ประเพณีแต่งงานบ่าวสาวอย่างลาวพุงขาว

การมงคลแต่งงานบ่าวสาวตามแบบอย่างทางเมืองชนบท แล
ประเทศลาวพุงขาวฝ่ายตะวันออกนั้น เกือบิคารมารดาข้างฝ่ายชายให้
เจ้าแก่ผู้หญิงไปพุดจากกับบิคารมารดาข้างเจ้าสาวว่า บิคารมารดาเจ้าข้าว
ให้มาพุดจาอยากจะให้บุตรชายมาเป็นลูกเป็นเต้า ข้างฝ่ายบิคารมารดา
เจ้าสาวก็เรียกบุตรสาวมาไต่ถามต่อหน้าเจ้าแก่ ว่าบุตรชายผู้นั้นให้
เจ้าแก่มาขอเองๆ จะเอาเขาๆไม่เอา ข้างบุตรสาวถ้าไม่ขัดขวางก็บอก
ว่าสุกแล้วแต่บิคารมารดาจะเห็นดี เจ้าแก่กับบิคารมารดาข้างเจ้าสาวก็
ปลุกษากันหาวันฤกษ์งามยามดี ที่จะให้จัดหาขันหมากมาตามสมควร
แก่กำลัง แล้วเจ้าแก่ก็ลาไปพุดจากกับบิคารมารดาข้างฝ่ายชาย ครั้นถึงวันที่

บิฑามารดาข้างผู้ชาย ก็จัดแจงหมาก & คำใส่พานแล้วเอาผ้าขาวขีต
 ขนพานหมาก ให้เจ้าแก่ผู้ชาย ๓ คนถือพานหมากไปถึงเรือนเจ้าสาว
 บิฑามารดาเจ้าสาวก็จัดแจงบริขารเจ้าแก่ตามสมควร แล้วบิฑามารดา
 เจ้าสาวก็ไปเชิญญาติพี่น้องมาพร้อมกัน เจ้าแก่ข้างผู้ชายก็ยกพาน
 หมาก & คำให้บิฑามารดาญาติพี่น้องเจ้าสาวกิน บิฑามารดาญาติ
 พี่น้องข้างเจ้าสาวก็กินหมาก & คำนั้นแล้ว บิฑามารดาญาติพี่น้องข้าง
 เจ้าสาวจึงปลูกอาหารหรือกำหนดจะเอาสินสอดกับเจ้าแก่ข้างผู้ชายเท่าหนึ่ง
 เท่าใด ตามที่จะตกลงกัน เป็นต้นว่าเงิน ๑๐ คำลึง ทองคำหนัก
 บาท ๑ เหล้า & ไข่ ปลาหอย ๑ เนื้อหอย ๑ ถ้าเป็นคนซัดสนก็ลวก
 หย่อนผอนผ้นตามสมควรแก่กำลัง เจ้าแก่ก็ลากลับไปบอกกับบิฑา
 มารดาข้างเจ้าว่า บิฑามารดาญาติพี่น้องข้างเจ้าสาวจะเอาเงินทอง
 สิ่งของเท่านั้น ฝ่ายบิฑามารดาข้างเจ้าว่าเจ้าสาวก็หาหมอมารวม
 ชดธาราข้างเจ้าว่าเจ้าสาว แลคว้นเคื่อนฤกษ์ยามที่จะทำการมงคล
 แล้วกำหนดวันเคื่อนฤกษ์ยามให้ตามสมควร

ครั้นถึงวันก็เจ้าแก่เอาสินสอด เหล้า & ไข่ ปลาหอย ๑ เนื้อ
 หอย ๑ ไปส่งให้บิฑามารดาเจ้าสาว แล้วเจ้าแก่ก็ลากลับมา ครั้น
 รุ่งเช้าบิฑามารดาเจ้าว่า ก็หาหญิงผิวเด้งเมียบเคียวมาจัดพาขวัญเอา
 ผ้าขาวห่อหมากห่อ ๑ มีหมากพลูขี้ & คำ ยอดคน ยอดยอ ยอด
 ขี้ยอ ยอดกล้วย เขาคัมภีร์ใส่ไต้ มีคหมากเล่มหนึ่ง เอาด้วยทิบ
 ทำเป็นสายสำหรับหามไป มีผ้าขาวห่มนอ ก่องเข้า ๑ น้ำเต้าน้ำ ๑
 เสือฝน ๑ เสี่ยงแล้ว ครั้นถึงเวลาฤกษ์ขีตบิฑามารดาเจ้าแก่ ก็เรี่ยกบุตร

ชายออกมากับผู้ช่วยที่ยังไม่มีภรรยาคน ๑ ซึ่งเป็นเพื่อนข่าว ถัดเข้าออก
 ร้อยเป็นพวงมาลัยสวมยอดทองอันที่ยังไม่ได้คล้องละยอก นั้น
 พนมมือเคียงกันอยู่ทพาวุธ ๗ นั้น คือ สำรับขยาศรียากสาม แล้ว
 หมอกระเบียดขวัญ เสร็จแล้ว ก็จัดให้ผู้ชายแบกพาวุธ เด็กผู้หญิง
 อายุ ๑๑ ปี ๑๒ ปี ๓ คน หามโต๊ะห่อหมาก ๒ คน หายน้ำเต้าใส่น้ำกอง
 เข้าเสื่อปูนอนคน ๓ แล้วเจ้าแก้วเจ้าบัวกับเพื่อนข่าวคน ๑ ถอดยศ
 ของสวมเข้าตอกเป็นพวงมาลัยคนละยอกมาดั่งประตูบ้านเจ้าสาว เจ้า
 แก้วข้างเจ้าสาวก็ลงไปยึดประตูไว้ แล้วเจ้าแก้วเจ้าบัวเอาเหล้าขวดหนึ่ง
 หมาก ๒ คำให้เจ้าแก้วข้างเจ้าสาว ๗ จึงเปิดประตูให้เข้าไป ครั้นมาถึง
 บันไดเจ้าบัวขยับยืนบนหิน แล้วเด็กผู้หญิงเอาน้ำใส่ขันล้างเท้าให้เจ้าบัว
 แล้วเจ้าแก้วข้างเจ้าสาวก็งมมือเจ้าบัวขยับบนเรือน เจ้าแก้วข้างเจ้าสาว
 ก็รับเอาโต๊ะห่อหมากกับหายน้ำเต้ากองเข้าเสื่อไปวางไว้บนที่นอนเจ้าสาว
 เจ้าบัวกับเพื่อนเจ้าบัวเอาถอดทองที่ถือนานเห็นไว้นั้นหลัง คาเรือน
 บิการมารดาเจ้าสาวเจ้าแก้วจึงเอามัทหมากปากห่อหมาก ออกไว้ใต้ที่นอน
 เจ้าบัวเจ้าสาวนั้น ๓ คนแล้วก็เก็บทิ้งเสีย แต่มัทหมากเล่ม ๑ นั้น
 บิการมารดาเจ้าสาวเก็บไว้ เมื่อบุตรสาวมีบุตรก็เอามัทหมากเล่มนั้น
 ใส่ในกระตังกรกเมื่อออก มัทหมากเล่มนั้นเรียกว่ามัทผั่วขวัญ เจ้าแก้ว
 ก็พาเจ้าสาวออกมานั่งเคียงกับเจ้าบัว แล้วยกพาวุธข้างเจ้าสาวมาให้
 เจ้าบัวรับไว้ ยกพาวุธเจ้าบัวมาให้เจ้าสาวรับไว้ แล้วหมอกกระเบียด
 ขวัญเสร็จแล้ว เจ้าแก้วก็เอามัทผั่วขวัญนั้นดัดไขขวัญให้เจ้าบัวกิน
 ครึ่งหนึ่ง ให้เจ้าสาวกินครึ่งหนึ่ง แล้วบิการมารดาญาติพี่น้องข้างเจ้าสาว

เอาค้ายกขโมยมือเจ้าบ่าวเจ้าสาวจับมือเจ้าบ่าวไว้ให้บิดามารดาพี่น้อง
 ผูกขวัญ ก็ให้สินให้พรตามเพศบ้านเมือง ฝ่ายบิดามารดาญาติพี่น้อง
 เจ้าบ่าวผูกขวัญเจ้าสาว เจ้าบ่าวก็จับมือเจ้าสาวให้บิดามารดาพี่น้อง
 ผูกขวัญให้พรอย่างเดียวกัน ครั้นเสร็จแล้วพวกเจ้าสาวก็ยกสำรับเลี้ยง
 เจ้าบ่าวแลญาติพี่น้องที่มาประชุมกันทั้ง ๒ ฝ่ายเถ่าแก่กับเจ้าบ่าวแลพวก
 เจ้าบ่าวก็พากันกลับกลับบ้าน

ในวันนั้นต่อมาอีกสักครู่หนึ่ง ญาติพี่น้องข้างเจ้าสาวก็พาเจ้าสาว
 ไปให้บิดามารดาข้างเจ้าบ่าว มีวงษ์ญาติที่ไปด้วยช่วยกันแบกฟูกหมอน
 เสื่อผ้าถุงผ้าห่มข้างเจ้าสาวไปเป็นของสำหรับไว้ ครั้นไปถึงเรือนบิดา
 มารดาเจ้าบ่าว เต็กก็เอาน้ำล้างเท้าเจ้าสาวแล้วก็ขึ้นไปบนเรือน เจ้าสาว
 ก็ไปนั่งอยู่ที่ฟูกขวัญกับเพื่อนเจ้าสาว แล้วหมอก็เรียกขวัญเจ้าสาว
 เสร็จแล้ว เจ้าสาวก็ให้บิดามารดาญาติพี่น้องข้างเจ้าบ่าว แล้วยกฟูก
 หมอนเสื่อผ้าถุงผ้าห่มให้บิดามารดาญาติพี่น้องเจ้าบ่าว ๆ ก็เอาค้ายขาว
 ผูกขโมยมือเจ้าสาว แล้วเอาเงินแลสิ่งของทำขวัญเจ้าสาวตามสมควร แล้ว
 พวกข้างเจ้าบ่าวก็ยกสำรับมาเลี้ยงญาติพี่น้องเจ้าสาว เสร็จแล้วญาติ
 พี่น้องแลเจ้าสาวก็ลาบิดามารดาญาติพี่น้องเจ้าบ่าวกลับมาย่าน

ครั้นเวลาค่ำประมาณทุ่ม ๑ เถ่าแก่ก็พาเจ้าบ่าวไปส่งที่บ้านเจ้าสาว
 ครั้นไปถึงเรือนแล้วเจ้าบ่าวก็ให้บิดามารดาเจ้าสาว ๆ ก็ให้สินให้พรตาม
 สมควร แล้วเจ้าบ่าวก็เข้าไปในเรือน พวกเถ่าแก่ข้างเจ้าบ่าวก็พากัน
 กลับกลับบ้าน แล้วบิดามารดาข้างเจ้าสาวจัดคอกไม้ญี่ปุ่นเทียนใส่พาน ให้
 เจ้าสาวถือไปขอขมาเจ้าบ่าวก่อน แล้วให้อยู่กินด้วยกันในเรือนบิดา

มารดาเจ้าสาว ซึ่งกันเฝ้าเป็นห้องไว้ครึ่งซีกห้องหนึ่งเท่านั้น เพราะ
 ธรรมเนียมเรือนลาวยาว ๕ ห้องข้าง ๗ ห้องข้าง ซีกกว้างประมาณ ๓ วา ๔
 วา จึงกันเป็นห้องอยู่ครึ่งซีก ถ้ามีบุตรหญิงหลายคน บิดามารดาก็
 ต้องต่อเรือนให้ยาวออกไปอีกจนพอกับบุตรหญิง บางทีบุตรหญิงใหญ่
 ได้สามีเกิดบุตรออกเรือนไปต่างหากแล้ว บุตรหญิงผู้นั้นจะมีสามี
 บิดามารดาก็ให้อยู่ในห้องเรือนบิดามารดานั้น ไม่ต้องต่อเรือนให้ยาว
 ออกไป ถ้าเป็นคนบริบูรณ์มีเรือนอยู่หลายหลัง ก็ยกเรือนให้แก่บุตร
 ชายบุตรสาวอยู่ด้วยกัน ประเพณีการมงคลแต่งงานยาวสาวในประเทศ
 ลาวพวงชาวฝ่ายวันออก มีธรรมเนียมดังกล่าวนั้น.

สำนักหอสมุด

